

KULTÚRA

ROČNÍK XVI. – č. 19

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

20. NOVEMBRA 2013

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Snímka: Teodor Križka

Vízia je vrátenie sa k tej skutočnosti, ktorá sa mala stať, ale nestala sa. Vízia teda siaha nielen ďaleko do budúcnosti, ale hlavne je vytušenou líniou, ktorá siaha do dávnej minulosti. Tam sa niečo neuskutočnilo. Tým, že sa neuskutočnilo, nezahynulo. Ostalo ako možnosť. Táto možnosť sa opakovanne môže objaviť ako vízia. Prítomnosť bez tejto možnosti je často absurdná, preto sa tá možnosť zdá uskutočniteľná až v ďalekej budúcnosti, až absurdita pomíne. Absurdit je mnoho. To je podstata vízie.

Čo sa v našej slovenskej skutočnosti neuskutočnilo, trvá ako možnosť?

Napríklad nulová tolerancia k nevyplácaniu miezd zamestnancom, ktorí prácu odviadli. Alebo Zákon o preukazovaní majetku. Alebo obnova kontroly politiky verejnosťou. Alebo zlepšenie spôsobilosti občanov chápať javy verejného života v súvislostiach.

Možno sa opýtať, ako to súvisí s minulosťou? Pripomíname si 1150. výročie príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na naše územie. Misia hlásala napríklad, že človek je stvorený na obraz Boží, a preto má Boh prednosť pred vecami tohto sveta. Toto poslanie misie trvá aj v

Vízia

súčasnosti. Môžeme povedať, že je tu kríza tejto vízie.

Absurditou je, že si nepripomíname knieža Rastislava, ktorý to všetko zorganizoval. Knieža Rastislav bol štátnik a jeho kniežatstvo ranofeudálny štát. Kľúčové slová, ktoré sa stratili a uzamykajú víziu do trinástej komnaty, sú štát, štátnik, politika. Vo vzťahu k Slo-

STANISLAV HVOZDÍK

vensku toto bolo tabu po stáročia. Ale sú tu aj ďalšie kľúčové slová, bez ktorých sa nepodarí sformovať víziu o Slovensku. Sú to slová: Stredná Európa, mentalita, kresťanstvo, personalita, politika, civilizačná štruktúra, kultúra...

Pokúsme sa aktualizovať tieto slová.

Možnosť, ktorá sa neuskutočnila, sa volá Stredná Európa. Podmetom zjednocovania Európy sú jej tri zložky - Západná Európa,

Stredná Európa a Východná Európa. Európsku vzájomnosť možno vyjadriť iba týmito tromi geografickými, etnicko-národnými, kultúrnymi, religijnými skutočnosťami. Bez nich zjednocovanie sa síce začať môže, ale skôr či neskôr to bude iba nejaká forma expanzie Západu do Strednej a Východnej Európy. Alebo Východnej Európy na Západ.

História prináša príklady takejto hegemónizácie.

Aj osud Veľkej Moravy bol dôsledkom tejto expanzie Západu na východ. Obnovenie pojmu Stredná Európa je potrebné, ale aj rizikové. Rizikom je spomínanie na historicky prekonané formy rôznych politík v Strednej Európe a pokus o ich aktualizáciu. To, čo je potrebné aktualizovať, nie sú tieto historicky prekonané formy politík, ale aktualizovať treba Strednú Európu ako možnosť, v ktorej bude mať prevahu osoba nad vecami. Nie aby sme sa izolovali, ale aby sme vyvinuli vzájomnosť stredoeurópskych národov a štátov. Aby sme sa tak vyhli hegemonizmu a tomu, že budeme iba derivátom konfliktu Západ - Východ.

(Pokračovanie na 4. strane)

Všímate si? Potichučky takmer zmizli správy o zločinoch komunizmu a ak sa o zločinoch píše či hovorí, tak iba o akýchsi zločinoch stalin-ských. Akoby nebolo bolševického prevratu roku 1917 a následného satanského besnenia, plného nenávisti ku kresťanstvu, cirkvi, duchovenstvu, šľachte, tzv. kulkom. Bolševici popravovali bez súdu, len tak, na udanie, alebo prosto aby zastrašili obyvateľstvo. Zabíjali často vlastnoručne, strieľajúc, vešajúc alebo priväzujúc na šiju obetí kamene a topiac ich v mori.

Zo záhadných príčin sa neprekładajú odborné state, nepremietajú filmy poukazujúce

Všetko je jinak

TEODOR KRIŽKA

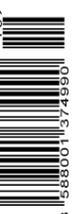
na zákulisie celého tohto besnenia, na sponzorov bolševického prevratu ani na fakty rozkradnutia nielen cárskeho majetku a majetku šľachty, ktorý putoval za hranice a časť z neho skončila v majetku bohatých sponzorov, časť slúžila na financovanie bolševických bánd v jednotlivých štátoch.

A ešte o všeličom inom sa mlčí, napr. o prepojení bolševických vodcov na slobodomurárske lôže. Nedávno som čítal spomienky istej pani, ktorá sa starala o umierajúceho Ilju Erenburga. Zaujalo ma práve Erenburgovo priznanie, že oni traja, Lenin, Trockij i Erenburg, vstúpili v Londýne do lôže.

Naše médiá bagatelizujú slobodomurárstvo, píšú o ňom ako o akomsi neškodnom exkluzívnom uzavretom pánskom spoločenstve so smiešnymi rituálmi. Zvláštnou záľubou médií je zamlčovanie podielu na atentátoch, pučoch, prevratoch všemožného druhu. Jediné, čo sprostredkujú, sú zoznamy osobností svetovej politiky, vedy, kultúry, umenia, ktorí boli slobodomurármi. Nestálo im za reč ani všimnúť si nervóznú návštevu veľmajstra slobodomurárskej lôže u francúzskeho prezidenta Hollandea, ktorý mimochodom v lôži vystúpil so svojim prezidentským programom ešte pred prezidentskými voľbami. Tento veľmajster nenavštívil Hollandea len preto, aby si s ním vypil kávu, ale aby ho vyzval na zásah proti hnutiu zápasiacemu o rodinu. Upozornil prezidenta, predstavte si, že tento masívny populárny odpor ohrozuje Republiku, teda ono božstvo slobodomurárstva a nosí kontrarevolučný charakter.

Kým kedysi pravicu tvorili ľudia kontra-revolúcie, dnes už fakticky niet rozdielu medzi pravícou a ľavicou. Sú to iba dva farebné lampasy na nohavičkách tých istých globalistických plánov, ktorých obeťou majú byť autochtónne národy a kresťanstvo redukované na bezvýznamné spoločenstvo. Ale všetko bude jinak!

www.kultura-fb.sk

Je pre mňa veľká česť, že sa môžem k vám prehovoriť na takom dôležitom fóre ako Valné zhromaždenie Matice slovenskej a v takom meste, ktoré sa spája s dôležitými milníkmi na ceste k našej štátnej samostatnosti. Áno, myslím na 4. august 1863, na 30. október 1918 aj na 6. október 1938, ktorý vyvrcholil v Žiline. A myslím na mužov, ktorí najviac ovplyvnili spomínané dátumy. Dokonca nabádam, aby sme si spytovali svedomie, ako naplníme a žijeme poslanstvo dvoch veľkých Slovákov - Andreja Hlinku a Martina Rázusa, spolupracujúcich v intenciaciach iných veľikánov Štefana Moysesu a Karola Kuzmányho. Ako ťaháme za jeden koniec nielen slovenskí katolíci a evanjelici, ale aj pravoslávni a reformovaní, všetci bez rozdielu cirkevnej príslušnosti, všetci ľudia dobrej vôle. Keď už príslušníci slovenských politických strán neťahajú za jeden povraz a nedvíhajú kultúrnu úroveň slovenského národa, je na Matici, aby tak konala ona. Aby bola

strážkyňa kultúrnosti tohto národa a aby spájala to, čo politika rozdeľuje. Medzi našich predkov, starých Slovákov, a nie akýchsi „Slovienuv“, ktorí podľa niektorých údajne hovorili po „starosloviensky“ - prišli pred 1150 rokmi sv. Cyril a Metod, naši vierozvestovia. Solúnski bratia, dedičia antickej gréckej kultúry, ktorej pokračovateľkou bola stredoveká Byzancia. Ani ten najzafatejší zástanca radikálneho laicizmu, po slovensky bezbožníctva, nemôže poprieť význam tohto antického dedičstva pre celú európsku, ba svetovú kultúru, ruka v ruke s významom kresťanstva. Najmä, keď už začíname zbierať plody nie tak dávneho rozhodnutia európskych politikov, že v Ústave EÚ nie je spomenutý Boh ani kresťanstvo. Už vidíme, že to všetko stojí na hlinených nohách. Ako Babylonská veža. Už predsa naši otcovia i zakladatelia Matice vedeli, že bez Božieho požehnania márne sú naše namáhania...

Tisíc rokov po svätých bratoch zrodila sa Matica slovenská, ako jedna z najvýznamnejších dedičiek cyrilometodskej tradície. Založili ju naši prastarí otcovia v roku 1863. Aká je po 150 rokoch? Ako žijeme poslanstvo solúnskych bratov dnes, každý deň? Ako sa hlásime k ich odkazu? Nie sú to iba prázdne frázy? Zatiaľ sme im nedokázali postaviť dôstojný monument, napríklad v hlavom meste.

Naša nejednota a nesvornosť žiaľ, sprevádza naše slovenské dejiny minimálne od čias Svätoplukových prútov. Až po dnešné časy, keď zo Západu preberáme nekriticky všetko dobré i zlé. Aj kultúru smrti, ktorá vytláča kultúru života. Som rád, že v košickom Pochode Za život v nedeľu 22. septembra t. r. viala aj matičná zástava. Moyses, Kuzmány, Hlinka i Rázus - všetko duchovní a národní buditeľia - by mali z toho iste radosť.

Matica aj naďalej musí podporovať život, lebo bez neho by nebola ani ona. Nech sa vyhyba novodo-

bému pohanstvu, ktoré sa dnes šíri oveľa záľudnejšie, ba takmer nepozorovane prostredníctvom silnej propagandy: že hriech a zlo vlastne neexistuje. Koľko úsilia sa dnes vynakladá v masmédiách, novinách i televízii, aby človeka presvedčili, že staré dobré zásady vyjadrené v Desatore sú smiešne a nemoderné!

Dnes stojí pred našou spoločnosťou otvorená otázka: Aké kritériá a hodnoty budeme uplatňovať pri našom zaraďovaní sa do stále viac globalizujúceho sa sveta? Aké bude miesto našej vlasti, Slovenskej re-

Koľko sa ich rodí dnes? Kto sa postará o starých a nevládných ľudí? Zabijeme ich a pošleme predčasne do večnosti? Žiadajme odpočet od tých, ktorých sme poslali do parlamentu aby neprijímali zákony, ktoré sú proti zdravému rozumu a v konečnom dôsledku protilidské. Iba tak si zachováme nielen dôstojnosť, ale i život nášho národa.

Nateraz nám ešte svätôziara a križiky na slovenskej dvojeurovke prešli, ale to asi len dovtedy, kým niekto v Bruseli nenavrhuje aj zmenu nášho štátneho znaku, ktorý by mohol byť považovaný za hlboko diskriminačný voči tým, pre ktorých sú všetky križe len v križových stavcoch našej chrbtovej kosti, ale nie znakom nejakej duchovnej identity. A to nesmieme pripustiť. Lebo kde niet Boha, všetko je dovolené a človek sa človeku stáva vlkom, udavačom, nepriateľom, vrahom.

Svätí Cyril a Metod! Vám ďakujeme za to, že ste nás naučili modliť sa v našom jazyku: Vzhliadni, Pane, milosťou svojou na naše kráľovstvo. A nevydaj, čo je naše cudzím. A neodďaj nás v korisť národom pohanským! Ani dnes v 21. storočí! Prosíme aj tu a teraz, o váš prihovor, aby sme sa v našej vlasti nestali korisťou národov, či zvykov pohanských. Svätí Cyril a Metod orodujte za nás! Štefan Moyses, Karol Kuzmány, Andrej Hlinka, Martin Rázus - nezabúdajte na svoj drahý slovenský národ!

Milí priatelia, vážení delegáti Valného zhromaždenia, nech vás pri vašom rokovaní a rozhodovaní sprevádza Duch Svätý! Voľte dobro, a nie zlobu! Nenadávejte, že je tma, ale skúste spolu s Jozefom Cigerom Hronským zapáliť malé svetielko.

Želám vám i sebe, aby Matica slovenská bola tým nádejným svetielkom nášho slovenského národa.

JAN KOŠIAR

K valnému zhromaždeniu Matice

V piatok 18. októbra 2013 sa v Turčianskom Svätom Martine konalo valné zhromaždenie našej najstaršej, 150-ročnej kultúrnej ustanovizne. Podľa delegátov i hostí malo pomerne búrlivý priebeh. Zvítazila však nielen demokratická väčšina delegátov, ale aj zdravý rozum. Bol zvolený nový výbor a za predsedu na ďalšie obdobie bol potvrdený Marián Tkáč. Z vystúpení hostí nás zaujal prihovor kňaza Jána Košiaru, ktorý prinášame v plnom znení.

publiky v Európskej únii? Zachováme si vlastnú tvár a charakter, alebo sa necháme zmiest' zo scény pod tlakom ekonomických výhod európskych fondov, z ktorých sa dobrá časť stratí v rukách úradníkov, čím je vyšší, tým je to viac.

Pamätáme si ešte na slová Jána Pavla II., ktorí nám povedal v Ríme v roku 1996 (9. 11.): „Slovensko má veľkú úlohu pre budovanie Európy tretieho tisícročia. Dobré si to uvedomte: Je povolané ponúknuť svoj veľmi významný príspevok k pravému pokoji európskeho kontinentu svojim tradíciami, kultúrou, svojimi mučeníkmi a vyznávačmi, ako aj živými svedkami svojich nových generácií“? Vzali sme si ich k srdcu? Alebo Ján Pavol II., ktorý nás za svojho pontifikátu trikrát navštívil, vkladal do nás svoje nádeje zbytočne? Ako dnes vôbec čelíme hrozbám, ktoré k nám prichádzajú z medzinárodných fór a vyžadujú aby sme si nechali postupne, krok za krokom nechali odkrajovať z našej politickej, kultúrnej a duchovnej samostatnosti? Ako chceme byť svetlom pre ostatné národy?

Milí matičiari, želám vám i sebe, aby sme sa dožili lepších čias. Aby sme odolali tlaku, ktorý tu presadzujú isté skupiny zo zahraničia spolu s ich slovenskými miestodržiteľmi, často nikým nevolenými, sediacimi v komisiách na úrade vlády či na ministerstvách, ktoré sa usilujú zmanipulovať celú verejnosť. Majú špeciálne školenia, aby krásnym a známym slovám ako sú ľudské práva, či práva dieťaťa dali úplne iný obsah. Za frázou „reprodukčné zdravie“ sa skrýva manipulácia s posvätným úkonom, ktorým je darovanie života a manipulácia s ľudským životom v prvom štádiu jeho vývoja. Vôbec, ani náhodou tu nejde o zdravie. Teší ma, že na pôde Matice vznikla iniciatíva brániaca tradičné rodinné hodnoty, odhaľujúca o čo ide pri „rodovej rovnosti“, lebo ide o našu budúcnosť, o náš národ, o naše deti. Ak vôbec budú nejaké deti.

Budú medzi kardinálmi ženy?

Pápež František zaujal svätópeterský trón iba v marci 2013, no v priebehu šiestich mesiacov svojho spravovania Cirkvi pripravil pre katolíkov i ostatný svet tolko prekvapení, ako hádam nijaký pápež pred ním. Ak to takto pôjde ďalej, istotne čakajú nás ešte aj ďalšie vzrušujúce oznámenia a vyhlásenia. Novinári a publicisti, ktorí venujú osobitnú pozornosť udalostiam vo Vatikáne (tzv. vaticanisti) sa usilujú predpovedať, čo nového možno v tomto smere ešte očakávať. V poslednom čase sa z viacerých miest ozývajú hlasy, že v dohľadnej dobe pápež urobí nejaké veľkorysé gesto, ktorým by sa vymedzilo miesto pre nové a dôležitejšie postavenie žien v štruktúre Katolíckej cirkvi. V tejto súvislosti sa spomína diakonát, prípadne aj možnosť vymenovania žien do zboru kardinálov, alebo oboje. Vhodnou príležitosťou tohto „prekvapenia“ by mohlo byť konzistórium, ktoré sa bude konať vo februári 2014.

Príspevok na tému žien v zbere kardinálov, z pera brazílskeho žurnalistu Juana Ariasa, sa objavil v španielskom časopise El País. Ešte otvorenejšie sa táto téma traktuje

vo švajčiarskom náboženskom časopise Aufbruch (z 12. sept. 2013), kde je uverejnená petícia, ktorú zatiaľ podpísalo 860 známych katolíckych osobností obojho pohlavia, medzi nimi Sr. Irene Gassman, predstavená Benediktínskeho kláštora v Zurichu, Maaïke de Haardt, profesorka teológie na Tilburg University v Holandsku a ďalšie viacej i menej známe katolícke osobnosti verejného života. V petícii sa uvádza, že na každom cirkevnom pracovisku ženy predstavujú väčšinu, v skutočnosti sa však s nimi zaobchádza ako s menšinou. Je teda len spravodlivé, aby sa ženská prítomnosť v Cirkvi brala do úvahy aj vtedy, keď sa vo vrcholných orgánoch rozhoduje o vážnych veciach. „Majúc na zreteli Ježišov odkaz o spravodlivosti a rovnosti, odvažujeme sa navrhnúť - píše sa v petícii - aby pri vymenovaní kardinálov boli oslovené v primeranom počte aj ženy“.

Aby sa tak mohlo stať, bude treba odstrániť z cesty určité technické prekážky. Za súčasného stavu daných okolností takéto myšlienky môžu byť iba teoretické špekulácie. Kódex cirkevného práva z roku 1983 výslovne definuje, kto môže byť kardinálom. V kánone č. 351, § 1, stojí: „Rímsky biskup si voľne vyberá mužov („selinguntur viri“), ktorých povyšuje do zboru kardinálov. Kandidáti musia mať prinajmenšom kňazské svätenie (presbyteratus) a musia vynikať v náuke, mravoch, v zbožnosti a múdrosti v konaní; tí, čo ešte nie sú biskupmi musia prijať biskupské svätenie (episcopatus)“. Teda súčasné podmienky vylučujú ženy nielen pre rodovú odlišnosť, ale aj z toho dôvodu, že v Katolíckej cirkvi ženy sú vylúčené z kňazského a biskupského stavu.

Záležitosť má však aj svoju svetlú stránku, pretože tieto predpisy nepredstavuje neprekonateľnú prekážku. Vyplýva to z podstaty kardinálskej funkcie. Funkcia kardinála nie je totiž zakotvená v biblii a nejestvovala v prvotnej cirkvi. Svoju dnešnú podobu dostala až v 12. storočí, keď bolo ustanovené, že voľba pápeža je exkluzívou záležitosťou zboru kardinálov. Pri tom plná moc menovať kardinálov a vymedzovať ich práva a povinnosti bola vyhradená výlučne pápežovi. On rozhoduje a určuje, koľko bude kardinálov, kto bude kardinálom, on stanovuje vekovú hranicu, ktorá pozbavuje kardinálov účasti na voľbe pápeža a pod. A tak, hoci kardinálovstvo sa pokladá za najvyššiu cirkevnú hodnosť („princ Cirkvi“), prakticky je ono iba ceremonálnou poctou. Ceremonia odovzdávania kardinálskych klobúkov nemá sviatostný ráz, ako ho má, napríklad diakonátske, kňazské

Kresba: Andrej Mišanek

alebo biskupské svätenie. Dnes je tendencia vidieť v kardinálskej hodnosti predovšetkým odmenu za vynikajúce služby, alebo uznanie zásluh na pastoračnom, misijnom, intelektuálnom alebo duchovno-administratívnom poli.

Autorom spomínaných kanonických pravidiel je pápež a teda pápež ich môže svojvoľne zmeniť, prípadne urobiť patričné výnimky. Ustanovenie, že kardinálom môže byť iba osoba, ktorá má kňazské svätenie, boli zavedené až v 20. storočí: Kódex cirkevného práva z roku 1917 uzákonil, že kardinálom sa môže stať iba kňaz alebo biskup a iba ustanovenie z roku 1983 predpisuje, že s funkciou kardinála má byť spojené aj biskupstvo.

Pôvodne - prakticky až do začiatku 20. storočia - kardinálom mohol byť aj diakon, ba aj laik. V stredoveku bolo viacero prípadov, kde pápež vymenoval za kardinála laika, alebo narýchlo vysväteného diakona, teda ľudí bez presbyterátu a episkopátu (bez kňazského a biskupského svätenia). Posledným kardinálom bez presbyterátu bol Teodolfo Martel, ktorého vymenoval Pius IX. v roku 1858. (Kardinál Martel zomrel v roku 1899). Podľa tvrdenia niektorých súčasníkov, v roku 1968 pápež Pavol VI. ponúkol kardinálsku hodnosť laikovi, francúzskemu katolíckemu filozofovi J. Maritainovi, ktorý však túto poctu odmietol. Teda precedensov v tomto ohľade je niekoľko.

Podobne aj ustanovenie kánonu č. 351 (§1), podľa ktorého vymenovaný kardinál je povinný prijať biskupské svätenie (consecrationem episcopalem recipere debent) pozná niekoľko výnimiek. Je známe, že viacerí kardináli - vymenovaní Jánom Pavlom II. - neprijali biskupské svätenie a ostali iba kňazmi (napríklad Henri de Lubac, Avery Robert Dulles, Tomáš Špidlík, Roberto Tucci a ďalší).

Pápež František sa už vyjadril, že Cirkev potrebuje rozvinúť „sku-

točne hlbokú teológiu žien“ a pri inej príležitosti vyslovil požiadavku, že „je potrebné rozšíriť priestor pre silnejšiu a viditeľnejšiu prítomnosť žien v Cirkvi.“ Prítomnosť žien v zbore kardinálov by bol veľmi smelý a viditeľný krok v tomto smere.

Dátum prvého konzistória zvoleného pápežom Františkom bol už určený. Bude sa konať na sviatok Katedry sv. Petra, 22. februára 2014. Mená nových kardinálov budú zverejnené pravdepodobne v prvej polovici januára 2014. Niektorí prognostici s istotou predpovedajú, že budú medzi nimi aj ženy. Americký teológ-moralista, Fr. James Keenan S. J., už aj vyhotovil zoznam žien, ktoré by mohli funkciu kardinála dôstojne zastávať. Medzi nimi je, napríklad, Linda Hogan, profesorka ekumenizmu na Trinity College, Dublin; Sestra Teresa Okure, profesorka teológie na Západo-africkom katolíckom inštitúte v Lagos, Nigeria; and Maryanne Loughry, vedúca úradníčka Jezuitskej služby pre utečencov (Jesuit Refugee Service) v Austrálii.

Nuž, uvidíme...

FRANTIŠEK VNUK

Pred rokmi mi jeden starý Nitran rozpovedal vlastnú nasledovnú skúsenosť:

"Po druhej svetovej vojne, keď ešte fungoval u nás kapitalizmus, hoci aj s istými obmedzeniami, navštívil som v Bratislave so svojim spolužiakom Kohnom Aso, s ktorým sme obaja udržiavali obchodné vzťahy, každý svoje. V tom veľkom obchode sa dalo zohnať a kúpiť skoro všetko. Keď vedúci Asa zbadal môjho spolužiaka Kohna, hneď ho oslovil. "Pán Kohn, som rád, že ste k nám prišli a že vás vidím. Žiaľ, musím s vami vybrať istú veľmi nepríjemnú záležitosť. Vy ste nám vyfakturovali jeden a ten istý tovar dvakrát." "To nie je možné," dušoval sa Kohn. "Ale je, podte, ukážem vám tie faktúry." "No toto... Tá moja sekretárka! Ved' ja jej ukážem, keď sa vrátim domov, ja jej to spočítam! Vyhodím ju na trotoár." Keď sme vyšli z predajne, obrátil som sa na svojho spolužiaka Kohna: "Počuj, ale ty predsa žiadnu sekretárku nemáš!" V skutočnosti zamestnával zopár ubiedených žien, ktoré mu v pivničných priestoroch domu namiešavali mastičky a plnili

ich do lákavých téglíkov určených na kozmetické účely. "Máš pravdu, nemám. Ale čo keby si to neboli všimli a zaplatili by mi za dodaný tovar dva razy?"

Na onú vyrozprávanú životnú skúsenosť som si spomenul opäť ne-

Malí veľkí zloději

dávno v súvislosti s "Národnou bločkovou lotériou", keď som sa z médií dozvedel, že u nás v ktorejosi predajni Tesca vydávali nepravé pokladničné bloky. Tesco na to reagovalo "vysvetlením", že za "falošné bločky" je zodpovedný dodávateľ elektronických registračných pokladní, lebo ten sa dopustil chyby pri naprogramovaní ich pamäte...

S takýmito podvodmi mám aj vlastnú skúsenosť! Medzinárodné obchodné reťazce "nepohrdnú" ani chytáčikmi na úrovni niektorých "podozrivých" obchodníkov (v súčasnosti sa "vzletne" nazývajú dealeri), alebo predavačov na trhu.

Raz mali v jednom obchodnom dome "akciu". Dal som sa nalákať na

nohavice pre deti. Na moje veľké prekvapenie mi pokladnička naučovala pôvodnú cenu. Hneď som ju na to upozornil. Začala mi tvrdiť, že ona má v pamäti pokladne zafixovanú takú cenu, a ak mám nejaké námietky, po zaplatení tovaru ho môžem reklamovať na ich oddelení pre styk so zákazníkmi. Odpovedal som jej, že nemám záujem o styk s ich oddelením pre styk (so zákazníkmi), a bud' mi predá tovar za inzerovanú cenu, alebo jej ho nechám pri pokladni. A čuduj sa svete, zrazu bolo možné zaučtovať mi zníženu akciovú cenu. Z tohto jednoznačne vyplýva, že podobné nekalé praktiky sú zámerné a riadené vedením obchodných reťazcov, ktoré nútia svojich pracovníkov k takýmto podvodom.

Na záver jedna poznámka, ktorá dokumentuje, že obchodnému reťazcu Tesco nie všade "kvitnú ruže" tak ako na Slovensku... Nedávno som sa zasa z médií dozvedel, že tomuto obchodnému reťazcu sa nepodaril prienik na japonský trh napriek tomu, že sa o to usiloval po biblickú dobu sedem rokov a investoval do toho nemalé finančné prostriedky...

JÁN DANCER

Chápu politici hospodárske problémy?

Príchod zahraničného kapitálu do SR bol víťaný so slávou. Zahraniční strategickí partneri boli podporovaní dotáciami, dostávali daňové prázdny, atď. Výsledkom je, že značná časť našej ekonomiky je v rukách zahraničného kapitálu. Ekonomický vývoj neustále napreduje. Áno. Ale nebudem rozoberať dôsledky u nás - kde idú zisky a ako sa kapitál správa k našim ľuďom? Ako má fungovať (mal by) ekonomický systém učí národohospodárska veda, ktorá dnes vysvetľuje hospodárske (ekonomické) problémy podľa posledného stavu rozvoja ekonomickej teórie, podľa stavu bádania v tejto oblasti. Ona objasňuje ako sa hospodársky život uberá a hlavne má uberať, aby hospodárstvo poskytl čo najviac prostriedkov pre našu existenciu. To nezabezpečuje akési HDP.

Ekonomická (hospodárska) politika, ktorú u nás realizujú politické strany má ustanoviť zásady - na základe poznatkov ekonomickej teórie - akými prostriedkami sa má do hospodárstva zasahovať, aby sa stanovené ciele čo najlepšie a aj čo najlacnejšie dosiahli. Je to umenie využitia ekonomických poznatkov v praxi z hľadiska záujmov obyvateľov a samozrejme aj štátu, celku - národna obrana, alebo skupiny obyvateľstva, ktoré z rôznych dôvodov nie sú zapojené do tvorby hodnôt ekonomiky (penzisti, nezamestnaní, rómovia,.....). Tak ako člo-

vek chce mať najlepšie auto, či mobil - a oba tieto systémy konštruujeme s vedomím svojho uspokojenia - aj ekonomický systém by mal byť vždy budovaný vedomím úsilím, aby optimálne fungovalv prospech ľudí aj ekonomická politika je vždy (mala by) vedomím úsilím, snahou utvárať ekonomickú skutočnosť podľa sledovaných cieľov (nie iba podiel dlhu na HDP). Hospodárska politika sa teda musí zaujímať o hospodárske pomery v krajine. Tvorca hospodárskej politiky nie je vedcom a opačne. Tvorca politiky má využiť vedu a nezaujate uvažovať o chode ekonomiky, jej napredovaní. Teda aj praktici, aj politici potrebujú vedu, poznatky, jej výsledky, aby sa mohli vyznať v zložitých, a nielen, ale aj komplexných hospodárskych javoch a mohli ich úspešne utvárať a vzniklé problémy úspešne riešiť (nezamestnanosť, inflácia, chudoba, ...). Politici to musia rešpektovať, nie politikárčiť. Ako každá veda aj ekonomická veda je vždy objektívna a nestranná (neutrálna). Objasní situáciu (vzťah medzi množstvom peňazí a monetárnou bázou, infláciou a nezamestnanosťou) a tým umožní politikom použiť vhodné prostriedky pre docielenie želaných

výsledkov. Ekonomická veda má byť aktuálna, časová, aby riešila predovšetkým fungovanie ekonomiky, ekonomického systému, aby ho objasňovala a následne predovšetkým pomáhala národohospodárskym politikom zvládnuť všetky hospodárske problémy prítomné v živote spoločnosti. Konkrétnosť a aktuálnosť národohospodárskej vedy (nielen makroekonómie) je preto žiaduca, lebo národné hospodárstvo má rozhodujúci význam pre osud národa a aj štátu: dáva prostriedky na jeho udržanie a zlepšenie danej hmotnej situácie. Ekonomická veda nerieši problémy cez egoistické nároky (záujmy) jednotlivcov, ale ju zaujíma fungovanie ekonomiky. Preto ekonomické poznatky, vedecké poznatky má hospodársky politik ovládať, dať prednosť poznatkom pred záujmami jednotlivcov. V ekonomike sa vedecké poznatky nepresadzujú tak ako je to napr. v Ohmovom zákone, lebo realizáciu, aplikáciu poznatkov realizujú výlučne jednotlivci, tvorcovia hospodárskej politiky a politici na rôznych úrovniach. Tí však nemusia dbať na objektivitu vedeckých poznatkov, ak sa im nehodia v prospech ich záujmu; dôkazom sú udalosti v USA a Európe po roku 2006. Nedbalo

sa na zákony dopytu a ponuky peňazí. A zistili sme, že rôzne náhodné zásahy do fungovania ekonomiky sklamali - hádam najviac zásahy Greenspana, guvernéra FED-u a jeho jediný ukazovateľ' výška úrokov. V roku 2001 chcel odvrátiť recesiu, ale tá sa vrátila oknom a vlády USA musela v tomto dať "prázdny" miliónom zamestnancov vlády.

Stála zmena, ktorá ovláda všetko v živote, a teda aj ekonomiku, hospodárstvo, sama dokazuje, že aj hospodárstvo a jeho vývoj možno žiaducim spôsobom ovplyvňovať; ale zasahovanie musí byť súladné s vedou, zásahy FEDu v USA neriešili problémy, ani pri obrovských "vkladoch" peňazí do ekonomiky po roku 2006, teda vplyvaním na masu peňazí sa problémy nevyriešili. V ekonomike sa vyskytujú určité pravidelnosti, napr. aj krízy, lebo ekonomika je závislá aj od prírody (suchá, povodne, zemetrasenia, ...) a aj ľudí - zvyky, spôsoby a zmýšľanie obyvateľstva, čo môže mať až katastrofické následky na hospodárstvo - vojny. Ale správanie ľudí je meniteľné, máme skúsenosť so zavedením "šrotového", čo bol zásah do správania sa ľudí, ktorý veda označuje ako margi-

nálna propenzita k potrebe. Národné hospodárstvo, ekonomiku treba ovplyvňovať a formovať aj preto, že je služobníkom (čo povedal Keynes), prostriedkom, a nie samoučelom a plní, uskutočňuje, zabezpečuje a zlepšuje životnú existenciu obyvateľstva a následne aj štátu.

Preto by sme úsilie národohospodárskej politiky mohli zhrnúť takto: usiluje sa zvýšiť hmotný, ľudský blahobyť podľa daných možností a snaží sa to dosiahnuť buď ponechaním doterajšieho hospodárskeho poriadku alebo dokonca nahradením iným hospodárskym poriadkom, napr. u nás v roku 1989 socializmus kapitalizmom, iným ziadením. Výroba spotrebných tovarov a služieb pre ľudí rozhoduje o našom hmotnom blahobyte, je veľmi dôležitá, aby ju hospodárska politika ovplyvňovala. To musia volení politici pochopiť. A hlavne neočakávať spásu spoza hraníc, ktorá môže byť falošná.

Stalo sa. Potrebujeme (potrebovali sme aj roku 1989) hlboký vhlad do úrob ekonomiky, jej problémov, potrebujeme rozvoj hospodárstva.

To musia pochopiť politici; nielen naši.

JAROSLAV HUSÁR

(Pokračovanie z 1. strany)

Aby sme vyjadrili synergiu racionality Západu a kontemplácie Východu. Preto je kľúčovým slovom aj Stredná Európa.

Dalším kľúčovým slovom je mentalita. Doterajšie konflikty Západu a Východu sú konflikty odlišnej kognitívity. Konflikty odlišných mentalít. To je ďalšie kľúčové slovo, ktoré môže pomôcť odomknúť trinástu komnatu s víziou pre Slovensko.

Psychológia, osobitne C. G. Jung, aj keď nie explicitne, tak implicitne určite prispieva k objasneniu problému Západ - Východ. Kognitívny štýl je poznanie, ktoré preferuje určitý typ informácií z prostredia. Je to pomerne stabilná charakteristika. Podľa nášho názoru má západná Európa iný kognitívny štýl ako východná Európa. Západná Európa preferuje faktické, merateľné, konkrétne, verifikovateľné empiriou. Všíma si prvý plán. Nedôveruje obzorom a ich neurčitosti. Je expanzívna, aby znížila neurčitost'. Ale rizikom je redukcia životného záberu smerom k bytiu. Rizikom sú konštrukcie, ktoré sa absolutizujú. Organizačná štruktúra zužuje možnosti bytia. Táto mentalita nemá rada to, čo od nej vyžaduje fenomenológia, návrat od odvodeného poznania k bytiu, ako k tomu vyzýva Husserl (1991), kritik jej vedeckého systému. Rizikom je panracionalizmus. Ako uviedol Habermans, rozpad sveta prežívaného s dvomi totalitami.

Východná Európa preferuje vo svojej kognitívite, kognitívnom štýle silu intuície, tušenia, obzoru ako príslub, ktorý by vyjadril tušené hĺbky bytia. Táto mentalita má rada bezprostredné zdieľanie, večeranie. Jej rizikom je, že má rada neurčitosti obzorov, ktorý znesie akýkoľvek porov bytia. Zanedbáva konkrétnu existenciu v prvom pláne konkrétnych vecí, a preto má ťažkosti s organizáciou. Iracionalita je jej rizikom. Má rada neurčitost' tušenia. Je expanzívna, ak jej berú obzor. Jej kritik je Dostojevský.

Dôležité kľúčové slovo, ktoré z toho vyplýva, je mentalita. Čo je to západoeurópska a východoeurópska mentalita? Aký je medzi nimi vzťah? Západ sa chce zmocniť východnej Európy.

Potrebuje na to podrobenú strednú Európu? To nie je o zjednocovaní.

Riešenie môžeme usúdiť z názorov okolo kognitívnych štýlov. Psychológia preukázala, najmä Jung (1997), že v kognitívnom štýle u jednotlivca, ak je dominantný, racionálny, tak má aj pomocný zložku intuitívnu, ktorá môže vyvážiť a pomáha rozpoznávať relevantné situácie. Ale aj naopak, ak je intuícia dominantná, tak pomocný štýl je racionálny. Západ sa má učiť kontemplatívne a dopĺňať racionalitu, aby sa nestal panracionalizmom a východná Európa sa má učiť využívať racionalitu, aby neprepadla iracionalite. Bez tohto dopĺňania bude iba hypertrofia na západe, extroverzie s vulgárnosťami, aroganciou a na Východe?

Možno začnú hľadať chýbajúcu časť k intuícii a môžu nájsť riešenie.

Kľúčové slovo mentalita pripájame ku kľúčovým slovám štátnik, štát, politika. Ale sú tu ďalšie kľúčové slová, ktoré treba odtabuizovať.

Na dve tradície v európskom poznaní poukazuje Patočka (1992), tradícia demokritovská a tradícia platonská. Tá prvá je zameraná na empiriu, využíva mentalitu na poznávanie zákonitosti vonkajšieho sveta, tá druhá platonská je intuitívna, vníma idey, introspekciu, sebasformovanie, túžbu smerovať k ideám. A hoci sú idey nedostupné, táto túžba je formujúca.

Medzi týmito dvomi tradíciami je napätie, silné napätie a Patočka konštatuje, že iba metafyzika, a to metafyzika kresťanská, dokáže toto napätie uvoľniť.

Ďalšie kľúčové slovo je kresťanstvo a jeho metafyzika.

Ak si dnes všimneme klímu okolo

Slovenska, pozorujeme, ako je tu snaha tabuizovať slová štát, štátnik, právo na rozličné politiky, pozorujeme mediálnu manipuláciu s mentalitou ľudí a snahu o propagáciu takého štýlu života, ktorý by robil kresťanstvo nezaujímavým. Pozorujeme depersonalizovanie spoločnosti. Tlak na ľudí, aby vytvárali životný spôsob bez kresťanstva. Aby boli iba individuami v nejakom systéme a nie osobami iniciujúcimi dobro.

Patočka (1992) konštatuje, že v Európe prevládil demokritovský štýl, prirodovodné vhlady, ako uvádza, do vopred daných zákonitostí prírody. Európa zaošáva v mravných vhladoch. Tie kompletizujú vedomie legitimity na niečo. Západ stratil povedomie vlastnej legitimity. Patočka uvažuje o konci Európy a dobe poeurópskej. Koniec európskej mentality?

Dalším kľúčovým slovom je politika a jej atribúty, najmä moc a trúfalost'.

Slovensko je sice územím malé, ale je barometrom, nakoľko sebauvedomovanie strednej Európy je personalistický proces, alebo depersonalizujúci proces. Ak je to depersonalizujúci proces, tak je tu tendencia dekompenzovať dôsledky popretia vlastnej personalnosti na územie Slovenska ako hegemináciu. Je to tlak na Slovensko, aby bolo ako banánová republika. Alebo aby nebolo.

Je moc zlá? - pýta sa sv. Tomáš Akvinský a odpovedá, že moc sa má tak k zlému ako aj k dobrému a blaženost', ako sebanaplnenie povedané s J. Letzom, etickým existenciálnym, ktoré spolu nachádza pre bytie domov, sa má iba k dobrému. Slovensko je barometrom pomerov strednej Európy, aj okolo toho, čo tomistická filozofia skúma ako trúfalost'.

Trúfalost' s bážňou k Bohu je dobrá. Ale dekompenzácia depersonalizovanej moci na Slovensku je spojená s trúfalosťou, ktorá je bez bážne k Bohu.

Personalnosť garantuje moc, ktorá rozlišuje dobré a zlé, a garantuje v trúfalosti hodnoty bážňou k Bohu. Pozorujem na Slovensku moc, ktorá nerozlišuje dobré a zlé a trúfalost', ktorá popiera svoj vzťah k Bohu.

Slovenská otázka je aj spôsobilosť ukázať moc každého druhu, ale s bážňou k Bohu. Aj vojenskú moc.

To sú kľúčové slová, s ktorými majú Slováci spolu s inými stredo- európskymi národmi podobné skúsenosti. Tak ako bolo Slovensko dekompenzačným priestorom, aj Stredná Európa je dekompenzačným priestorom. Dekompenzoval tu Západ ako aj Východ. Pokusy o Strednú Európu sú v jej dejinách prítomné, ale výsledok je podobný tomu, ako to bolo s Veľkou Moravou. Možno tu pripomenúť Rakúsko-Uhorsku monarchiu a arcivojvodu Ferdinanda, ktorý sa pokúšal o Strednú Európu. Zabíli ho. Iniciatívy slovenského politika M. Hodžu pred II. svetovou vojnou smerovali k Strednej Európe ako istej organizácii, ale aktéri uprednostnili dekompenzačnú, hegemonizáciu, najsamprv jedného voči druhému, medzi Stredo- európanmi. Môžeme pripomenúť Mníchovskú zradu ako tolerovanie hegemonizácie vtedajšieho Nemecka. Aby potom boli zvalcovaní dekompenzovaní nacistického Nemecka ako aj z východu sovietskeho Ruska. Poučila sa Stredná Európa? Myslí si, že nie.

Ďalším kľúčovým slovom, ktoré pomôže k vízii, ktorá je dávno zabudnutá, nedbalosťou, ale aj zlými úmyslami na niekoľko zámok zavreté dvere trinástej komnaty s víziou, je slovo personalita. S ním je spojené slovo kresťanstvo.

Personalizmus, ktorý je v súčasnosti sformovaný ako široký prúd názorov, bol implicitne prítomný ako možnosť už v prastarých časoch. Misia, to je vyučovanie, to je ten čin, kedy si Metod vyžiadala

mnoho zajatcov ako odmenu a dal im slobodu. To bol čin, keď prevládla kvalitna osobnosti a osoby nad materiálne. Formujúcim sa stáva Slovo, ktoré prináša význam. Pomenúva človeka osobne a vymaňuje ho z anonymity kmeňových vzťahov. Kresťanstvo, ktoré priniesla misia sv. Cyrila a Metoda, ukladá človeku zodpovednosť aj za život večný, nad pomery doby. Tým vyznačuje jeho hodnotu. To bola personalnosť formovaná kresťanstvom. To bol mravný vhlad. To bol čin s aspiráciou harmonizovať potreby individuálneho, osobného vývinu človeka a spoločenského vývoja.

Predhrou k dnešným zlým časom boli dve totality v XX. storočí. Perso-

Vízia

nalizmus Karola Wojtyly, pápeža Jána Pavla II., rozpoznáva pre národy dôležitú úlohu brániť sa pred individualizmom a kolektivismom. Aj individualizmus a kolektivismus disharmonizujú vzťah osobného vývinu k spoločenskému vývinu. Diktatúra relativizmu, ako nazval dnešné riziká pápež Benedikt XVI., je doménou individualizmu. Slovensko musí byť súčasťou zápasu proti individualizmu a kolektivismu, a to je možné iba tak, že bude rozlišovať časné od večného. Teda dajte cisárovi, čo je cisárovo a Bohu čo je Božie. Bez toho Slovensko zanikne ako predobraz zániku Európy, ktorá zanikne tiež, ak toto nebude rozlišovať.

Ďalšie kľúčové slovo je politika. Personalizmus rozlišuje predpolitické sféry ako rodina, národ, osobný život, náboženstvo, práca, čím vlastne popiera marxistickú tézu o tom, že všetko je politika. Knieža Rastislav vo svojom liste cisárovi Michalovi uvádza potrebu naučiť ľud pravde. Pýta si zákony, ktoré by napomohli vývin človeka vtedajšej doby a vtedajšej spoločnosti, príležitosti rozvíjať sa. Dá sa tu nájsť snaha o harmonizáciu osobného vývinu a spoločenského vývinu. Rastislav nevedojak rozlíšil predpolitické sféry ako dôležité podmienky spoločenského rozvoja a do ich služieb odovzdal politiku. To bol prejav skutočnej osobnosti. To bol podnet stredo- európskej vzájomnosti. To bolo jedinečné. Svätopluk, to bola sila hegemonizačná. Na obraz Západnej Európy. Hegemonizácia ako zjednocovanie Strednej Európy, ako sila vyvažujúca tlak zo Západu a neskôr ústup zo zvyškov autenticity, ako ju nastolili sv. Cyril a neskôr sv. Metod a ako ju žil Rastislav. Nastúpila trúfalost'.

Aj Rastislav, aj Svätopluk patria medzi politikov, ktorí chceli byť trúfalí. Ale nebola to rovnaká trúfalost'. Svätopluk mal trúfalost' bez bážne k Bohu. Prof. J. Stanislav uvádza epizódu, kedy prišiel provokovať do kostola, kde sa modlil sv. Metod, s poľovníckymi psami.

Rastislav bol človek trúfalosti, ktorá mala zmysel pre bážne k Bohu. Svätopluk nebol vždy priekopníkom.

Vo vzťahu k ideológii V. E. Frankl (Tavel) rozlišuje priekopníkov a upokojovačov či uspávačov. Bol aj uspávač, keď sa poddal s časťou štátu, ktorú spravoval, cudzincom Frankom. Západ vždy medzi stredo- európanmi alebo východo- európanmi podporuje upokojovačov. Uspávačov. Ale aj Východ, keď expanduje v Strednej Európe, podporuje uspávačov. V politike. Uspávajú vedomie. Končí sa to tragicky. Rastislav bol zajatý, štát okupovaný a Svätopluk oklamán, aby sa neskôr úspešne pomstil. Rastislavov úspech bol iný, bol úspešný mocou, ktorá sa chcela

učiť rozlišovať dobré a zlé, a učiť sa trúfalosti, ktorá má bážne k Bohu. To je zásadný rozdiel.

Takého Rastislava by mali Slováci ukázať v Európe ako vzor. Rastislav by mal byť častým zobrazením na Slovensku.

Civilizačná štruktúra a kultúra ako kľúčové slová. O Slovákoch sa hovorí na Slovensku ako o väčšine. Ale reálne Slováci sú v rozhodujúcej oblasti menšinou. Slováci sú menšinou, pokiaľ mериame väčšinu tým, čo kto vlastní. Transformačný proces poškodil ich civilizačnú štruktúru. Slováci sú chudobní. Najmä kresťania. Slováci sú kultúrnou menšinou. Môžeme si spomenúť na otváranie Národného divadla a absenciu slovenskej kultúry pri tomto akte. V súčasnosti Košice, hlavné mesto európskej kultúry. Čo sa prezentuje ako slovenská kultúra? Sme menšina politická. Napríklad slovenské symboly ako znak slovenskej politiky sú na území Slovenska trpené alebo nahrádzané inými. Osud Štúrovho pamätníka visel na vlásku. Súsošie sv. Cyrila a Metoda v Bratislave je do neba volajúci príklad. Neobnovená Štefánikova socha v Košiciach. Prázdne miesto po Leninovi pred magistrátom v Košiciach už vyše dvadsať rokov. Tam by mala stáť Rastislavova socha ako symbol slovenskej štátnosti.

Ale štátnosť je slovo, ktoré sa chce utlmiť, zastrašiť, slovenská mentalita je napadnutá, najmä depersonalizovaným prostredím. Niektoré slovenské politické strany sa správajú, akoby boli Slováci zakázané etnikum.

Druhý príklad je stav civilizačných štruktúr na Slovensku. Poľnohospodárstvo, slabá potravinová sebestačnosť, poškodený vzťah roľníka k pôde. Industria, zánik celých oblastí, kde bola tradícia a pracovné kádre, priemysel. Vzdelanie, výchova ničená frázami o konkurencii ako hlavnej výchovnej metóde. Kumulovanie povedomia agresivity u mládeže, sebeckta, iba brať a nič nedávať. Iba mať a nie byť. To je skryté, ale pôsobiacie riziko. Politikou okupované pred politické sféry. Ničí civilizačné štruktúry a kultúru. Preto právny systém, z ktorého ide strach. Zdravotníctvo, prostredie, všetko kriticky poddimenzované. Ničenie rodiny štýlom života „singl“. Politika zaplavila predpoli-

Víziu Slovenska vidím v obnove prepojenia civilizačných štruktúr a kultúry ako finality vyvíjajúcej zmysel a zmyslom života kontrolujúcej civilizačnej štruktúry. Vízia Slovenska je v obnove významov kľúčových slov štát, štátnik, personalnosť, kresťanstvo, mentalita, civilizačná štruktúra ako nástroj vytvárania priaznivej kontinuity pre materiálne podmienky, ale s ďalším kľúčovým slovom, ktorým je kultúra ako finalita existenciálno- personalnej povahy s dvomi motiváciami. Prirodenou motiváciou mať zmysel života a spirituálnou motiváciou mať viacej toho pravého života, smerujúceho k bytiu. Ako na to poukazuje kresťanstvo. To „mať“ sa stáva iba predpokladom. Mentalita ako integrita troch momentov seba naplnenia, ako o nich píše Letz (2000), momentu etického, teda neustáleho úsilia o obnovu, oživovaniu mravných a Božských zákonov, momentu existenciálneho ako úsilia odolávať odcudzeniu sa a nakoniec momentu utvárania domova ako novej duševnej skutočnosti. To je o sebanaplnení. Vízia je o spolupráci na Slovensku, aby sme mohli odolávať prípadným tlakom zvonku. Kľúčovým slovom ktoré prináša miery pre stálosť v dynamike premien času je kresťanstvo. Uznanie oprávnenosti týchto kľúčových slov a ich obsahov je základ pre jednotu Slovákov. A tak nakoniec je tu aj kľúčové slovo jednota.

Vízia Slovenska, v ktorej bude mať prevahu osoba nad vecami. Teda opak toho, čo je v súčasnosti. Vlastníctvo užívané s bážňou k Bohu. Moc zase vo vzťahu k etickému, existenciálnemu a rešpektu k domovu.

Slovensko musí mať trúfalost', ale garantovanú bážňou k Bohu a musí mať potrebné podoby moci s rešpektom k etickému. Vízia ako naplnenie cieľa, ktorý potencionálne je založený v osobe, ktorej hodnotu môžeme v sebe odкрыť a rozvíjať tú hodnotu v našom osobnostnom vývoji ako duchovno. A iba toto duchovno môže urobiť vzájomnosť uskutočniteľnou. Aby mohlo byť reálne európske porozumenie od Atlantiku po Ural.

STANISLAV HVOZDIK

tické sféry.

slávnosti, konce, začiatky,
sláviť sme stále prikrátke -
Tajomstvo nás vždy predchádza...
kráčame k nemu pospiatky

KORUNA

blýskavé posolstvo samých dvoch
čistý trojice kríž
na čelo úzky bozk
na chromé líce
lakomého predtým neprijatia
ani jedinca a potom...

ctených na smrť srdce
kostí a čriev
ľahko nezbabraný
mastný visí chliev

sporo možnosť odmietnuť
bujarým klaňaním
klin ani trň
do vena

a ruža na krv
a na krv

krutej červená

PRŠÍ, PRŠÍ

prší, prší,
len sa leje,
plače Boh a
Boh sa smeje

túlam sa v tom
živom daždi,
ktorý všetko
mŕtve vraždí

asi som mal
tým dažďom ísť...
vďaka, Otče,
milujem ťa

a tou láskou
je aj moja

nenávisť...

BOŽE

som človek a nič
nič mi proti Tebe
nepomohlo a
nepomôže

ani
hnisavá krása vnútra
ani sa postiť
od Teba

bolíme sa
Bože

bolíme do večnosti

*

HYMNUS

pravda ma máš rád
náš Pán
Maranatha
príď prosím neúprosne
hrozivo Božia vášeň k stvore-
niam

dávno nachýlené
cinkanie noci v podbrušku
cítil som jemno zomierať
bližneho navôkol za ohradou
stojacimi povedľa

a tmu zhrčenú
do pušného atramentu
tak nevšedná spolobledla
predranno opustenou závišťou

jeden čas
dva deň
tri na oplátku
brnením brojí
delí
štvrtí

a je a
nenásytno vyvracia

koniec koncov nenastal sa
docvávajúc v roji
pravda ma máš rád

PETER CHORVÁT

Majorán o jednej

K 1150. výročiu príchodu sv. Cyrila a Metoda

BALÍČEK VODOPÁD

predčasným júlom roztopená
umývala si voda
sebe po kolena
dávno ich čerstvo rozbité

dorástla dáma hneď do rána
na mokrasté poločlenky
skákala po skalách
nízko polapiť slobodné motýle
lapené vo vernom vetre
nad netaktnými vlasmi hviezd
holohlavých vlasatíc

potom už
naznak poklonená
vydala čistý plamienok
napájajúc oceán

a zaradoval sa potešil
že nečestne nehreší
kritizujúc Boha
trojmiestnou kritikou
proti a za

nezačala iba vedno nenastala
len prvá fáza pokory
rozbitých kolien

veď nevedť
spája kto
rozrážajúc miluje

málokto

ÚČET

zástupy briez stoja vždy

na svojom
dnešni živí na večné vzkriesenie

predtým ale musí prísť
nakloneno prísť a nezdržať sa
na omak
vrchná smrť

to platí

a ty
akoby nastalo no neúnavne na-
poly
presvedčivo

ANTIKRÍZA

vypchaté ich nebolí
ba nebolo by
bábätko z bankoviek
plné plienky a plné vrecká
na zduté nafúkané peňažné
decká
chamtivo pijúcich čo
nabubrená špina vyžitého ob-
rodenia a
počestné piliny

vždy jeden
sedemhlavý drak
s tuctom tuctových svätožiar
hulvátska podpriemerná

obsčénnosť
cenený na podkopano viac

strata je pre všetkých všetkým
a všetko stratou
so šľavnatou snahou
neomylné opäť sám a
znova zarátať sa medzi svätých
arcivrahov

SPOLU PRACUJE

vyčerpaná smrť
ustato sadá na vertikálny počiatok
už niet kde ani kedy za koho
stáť o seba
úľavou oplodnená

vycerí prašné farby
prudko nacenými nahor do
podneba
prostredná perla s deravým
chrupom
pomnožného prirodzenia

chamtivo dávajúc čo nemá
zlízne si keď patrí všetkým
ohnivý purpur so zlatým zvon-
com
blesky nad vstupom príkro do-
zvonía
zapáľiac kostlivú sviecu
a keď dohorí
prídu jej na pomoc

vykúpená
nemá už viac mena

átéerápéa

NEVEČNOSŤ

a na kríž Kristov
navrchu poznačený
už od začiatku nie som
hlbka iba tupá priepasť

nepreberné manželstvo

umučené ó
mega hriechy
bez rozkoše a slasti
naplnenia sa
znova vyprázdnením
seba sebou

dosť či úbožiak

je v mene jeho
jeho prudko nalomené
a kvapka pádom
kvapka siedma
každá tretia
krv

bez dna

A KONEČNO

svišťanie v dejinných očiach
vyschnutých bodliakov

popri stene

preklenie počuté v raji
útlučkej čakanke
pri morovom stĺpe

dá nástojčivé čakanie
písané v ozvenách zrkadlenia
bielych krídel obojhlavého
krídla
belasými napoly tónmi
cez des e a Deus meus
as gis no bez bes

zástupov prahnúcich po prahu
zospodu dokorán obhorených
dvier

nestoj čakaj kľakni choď a -

ver

PÔST

Je upratané do ticha

Svoje smeti už odovzdala
aj pýcha je preč -
zbytočná reč
pri Slove

Kladie obrus
hrubé plátno krásne vyprané
na stole prihládza ako vie
starobou sklavenými rukami
aby aspoň omrvinky Slova

ostali pre šteňatá

Krížik
svieca
miska
obitá šálka

Stojí a čaká
hoci dobre vie -
hostia neprídu

Prestreté je pre Hostiu

*

DRUHÝ SVIATOK

tripartitné parte

IN

RI

plný bez vín v Kristovi

prostoducho a poráňané
aj neláskavým krížom
s námahou dnes lámavo hláskujú
z ružových jasličiek

biblické tŕne
ešte v zajtrajšej zemi
keď klinec v myšliach
potupou prvokličia

od narodenia oslobodené
beznádejnou
ako má sa matka

už teraz Božou nehou
zakrvaveného

Jezuliatka

O ČOM S KÝM

predčasný úsmev vytrhnutých úst
stuhol oddelený zostaním
lebo nedokončí ho

nebo je mimo
iba raj sa kašľom našiel
v spoločne kypiacom strede

keby to bol pred počiatkom
opusteno človek teraz vedel
ráno nehľadá zavčasu
neplnú zatrpknutú trpkosť

iskrivo mámivú predčasnú
perličku
dokonalosť povlaku labyrintu
kresby hádaniek
storukého hada
na pomádach závitov

stačila by

Božia bieda

Božie beda nestačí

ŠAŠOVIA

mimoriadne veľký mím

autoportrét nestabilnej smrti
naverímboha dorazený obraz
tridsaťtri sa vtrie
protichodne proti

odveta za pomstu
mostu medzi ním

kto ho vie
čo nepoznáva hneď vedľa?

rozkročené bicie
za grajciar dva na bubon
čupne tamten raj
neutešeného sveta
na okraj
svoj postparádny zadok

šikovné nič opodial' nestačí
ani celkom ti nablízku

kto nemal strach
bál sa skoro bezbožne
kto prežil
ešte raz so štekotom
rúhavo umrie

šialenci mraziví

PAVOL ONDRÍK

Pri prameni Hrona

Zem pod posledným snehom stoná
Ja som si zastal pri prameni Hrona
Dávnu svoju túžbu tak naplniť...

Uvidieť

Kde sa rodí legenda

Kde sa rodí krása a sláva

Kde sa ľudia rodia

Kde sa rodí kraj

Len si tečie

A sa dáva

Dáva, dáva...

(Prapradávny obraz lásky...)

Netuší čo ho ešte čaká

Ako národ formuje

Do kroja

Do piesne

Že mnohým meno nesie....

On tu zatiaľ

Ako nemluvňa si tíško mumle

Ó, jak zvučne by si si zazurčal

Keby si čo len trochu znal a tušil

Veľkosť svojho poslania!

Oblažíš, poláškaš národ horou živý

Tam aj mrúci

Banstvom sa cestou pokocháš

Slatinský zteší pozdrav od Poľany

Vzrastieš do majestátu a sú ťa valy...

Kol' Žiarov neslávných či slávnych

I kolo ducha Beňadika

Premodlenej pevnosti

By vše kam pridedš

Život

Krása sa z zelenala...

Až korunu svoju prijmeš

Vpadnúť do Dunaja

Oj Hrone Hrone

Vodo valná

Čo zo zeme vyvieráš!

Len ho nes

To slovo slávno

Na vlnkách - žblnkách

Všade kade pretekáš

Že aj človek povstal z Prameňa

A ku korune svojej slávnej

Životom sa rinie

Nech to žitie naše ľudofudské

Nesie radosť

Šťastie tvorí

Ducha dvíha

Krási svet

Vo vode

Pri prameni

Uč sa Pravdy

Uč sa zmyslu zrozumiť...

Viťazná báseň IX. ročníka
literárnej súťaže Jurinova jeseň
Napísané pri prameni Hrona 4. marca 2013

Úryvok

z rozsiahlejšej básnickej skladby

Portrét Jana Zahradníčka z roku 1960

V dušičkovom čase, ktorý si teraz pripomíname a ktorý bol pred dvermi, keď som sa stretla s pánom Janom Jakobom Zahradníčkom v Brne, častejšie myslíme na život večný, život po smrti a v súvislosti s ním i na zadržanie a nebesá, kde sú duše nekonečne blažené tým, že hľadajú na Boha. A Božím atribútom je krása. Práve k službe Kráse, veľvyslankyni neba na zemi, Kráse ako mostu vedúcemu ľudí k Bohu, sú najviac povolani básnici. Jan Zahradníček (1905-1960) toto poslanie naplnil podivuhodným spôsobom, hoci bola Nádhera v jeho živote žalostiplná. Napriek utrpeniu, ktoré ho sprevádzalo už od raného detstva, je jeho poézia svetlá, vznesená a pozdvihujúca čitateľovu dušu. Akoby bolo utrpenie zvláštnym znamením, ktorým Pán Boh poznamenáva svojich verných a oni v jeho skúške obstáli, ako obstál Jób.

Pri poézii Jana Zahradníčka nám neostáva nič iné, iba si placho zložiť hlavu do dlani, ako si ju sklonil sám 28-ročný Zahradníček, keď vyhral za zbierku Jeřáby, klenot českej poézie, hlavnú cenu v nakladateľstve Melantrich a F. X. Šalda nešetril chválou na mladého básnika. Alebo pokľaknúť pred skutočnosťou, akým žalostiplným a statočným životom a akým veľkým talentom bol obdarovaný tento básnik.

Narodil sa roku 1905 v Masníku pravdepodobne s dedičným postihnutím chrbtice a slabým srdcom, ktoré ho handicapovali na celý život. Literárnej tvorbe sa venoval od stredoškolských čias a cez obdobie plné horkosti a kolísania medzi iróniou a bezútešnosťou, ktorú zažíval v Prahe počas štúdia germanistiky a knihovníctva, dospel k poézii vznešenej, bolestnej i oslavnej, s výnimočnou metaforikou v dejinách literatúry a s vlastnenectvom a katolíckou vierou, ktorá žiari z jeho poézie ako monštrancia presvetľujúca celý chrám. Práve pre tieto atribúty bol básnik a redaktor literárnej revue AKORD v roku 1951 zatknutý a po roku vo vyšetrovacej väzbe súdený ako vnútorný nepriateľ režimu v procese „proti spiklenecké a diversantské činnosti agentů Vatikánu v rámci Američany organizované Zelené internacionály“. Bol odsúdený na 13 rokov väzenia, neskôr zmiernených na 9. Bol žalárován v Brne, v Prahe, v Mírove a napokon v Leopoldove. Po celú dobu väzenia tajne tvoril a viedol s manželkou v povolených termínoch korešpondenciu, ktorá sa dnes stala literárnym pokladom. Na príhovor V. Nezvala bol roku 1956 prepustený na pohreb svojich dcér Zdislavy (6) a Kláry (5), ktoré zomreli na otravu hubami. Zahradníček bol na slobode dva týždne. Nečakane sa musel vrátiť do väzby na ďalšie štyri roky. To ho veľmi zranilo. Útechou mu bolo narodenie dcéry Marie, počatej práve počas dvojtyždňovej návštevy doma. Jan Zahradníček zomrel na dôsledky zlyhania srdca niekoľko mesiacov po prepustení 7.10.1960. Odišiel jeden z najväčších českých básnikov.

Pán Jan Jakob Zahradníček na narodil roku 1948. Keď jeho otca zatkli, mal iba tri roky. Následne otec vystupuje v jeho spomienkach len z

návštev vo väznici a z krátkeho leta po prepustení roku 1960. Po odsúdení jeho otca opustenú rodinu vystaňovali z Brna. Vrátili sa do Uhřínova, rodiska básnikovej manželky, pani Marie Zahradníčkovej. V čase kolektívizácie však bola jeho stará mama aj matkini súrodenci ako kulaci vystaňovaní na štátny statok v Polnej u Jihlavy a ich rodný dom, pole a lesy vyvlastnili. Pani Marie Zahradníčková sa s tromi deťmi presťahovala do malého bytu, ktorý im zo súcitu ponúkol ich sused. Roku 1967 bol básnik plne rehabilitovaný a Zahradníčkovci sa vrátili do Brna. Jan Jakob Zahradníček nemohol počas komunistického režimu študovať na vysokej škole. Pôsobil ako strojársky technik, po roku 1989 bol šesť rokov poslancom Parlamentu a neskôr senátorom za mesto Brno. Venoval sa úradníckej práci. Celý život má vzťah k fotografovaniu.

- Ako vnímate svojho otca subjektívne a ako objektívne?

JAN ZAHRADNÍČEK: - Otecka som poznal len ako malý, trojročný chlapec do roku 1951, keď ho zatkli. Z tej doby si ho veľmi nepamätám. Viete, pamäť dieťaťa je deravá a zachovali sa v nej len útržky. Mamička ma často brávala na návštevy za ním do väzníc - to však boli všetko veľmi tristné stretnutia. Vždy sme boli pod dohľadom dozorcov, od otecka nás delili sklenené alebo drôtené prepažky ako na pošte, smeli sme si len podať ruky popod ne. To sa ma ako chlapca hlboko dotýkalo. Bolo to strašné... Otecko si prešiel väznicami na Pakráci, v Mírove a napokon skončil až v Leopoldove - a aj tam sme za ním boli.

Spomienky na Leopoldov, väznicu za valovými hradbami na roviny a na všetko, čo tam museli zakúsiť úbohí ľudia v podzemných kobkách... Hneď po revolúcii roku 1990 som požiadal ako poslanec Ministerstva spravodlivosti SR o vstup a fotografovanie v tejto väznici. Žiadosti vyhovel. Vďaka tomu mám dôkazový materiál, aké bolo prostredie v komunistickom kriminále. Tie spomienky sú hrôzou. Počas doby väzenia som otecka zažil len dva týždne ako osemročný chlapec na jeseň roku 1956, keď sa moje sestry otrávil hubami a na príhovor jedného z popredných básnikov tej doby, pravdepodobne V. Nezvala, mu povolili odísť na pohreb. V tom čase som však ležal v nemocnici a nemohol som sa pohrebu ani zúčastniť. Otec s nami niekoľko dní pobudol v nemocnici, sám nutne potreboval starostlivosť trebičských lekárov. Strávili sme spolu asi týždeň doma v Uhřínove. Potom mu však prišiel telegram, že sa musí ešte zastaviť vo väznici kvôli vybaveniu akýchsi formalít. A žiaľ, tie „formality“ trvali nasledujúce štyri roky. Z toho času mi utkvelo v pamäti už viac spomienok. Stále ma chlácholil, že ešte na chvíľu musí ísť „do lázni“, tak väzenie nazýval. Moje posledné spomienky sa viažu k letu roku 1960, keď otecka prepustili - a vlastne v októbri už umrel. To však prichádzali letné prázdniny a ja som sa ako ostatní dedinskí chlapci nevelmi zdržiaval doma. Z toho leta si však spomínam na otecka dobre - chodili sme spolu na prechádzky, i keď mu to jeho slabé srdce veľmi nedovoľovalo. Otecko ležieval na deke v záhrade za výmenným bytom, kde sme bývali, s Polívkovým kľúčom na určovanie rastlín v ruke. Mal lupu a učil ma, ako správne poznávať rastliny podľa ich piestíkov či okvetných lístkov. A mnoho mi rozprával... Snažil sa ma učiť po latinsky - ale neúspešne. Odišiel náhle... Bola to obrovská škoda, ani sme nestihli zaznamenať jeho hlas. Niektorí ľudia sa k nám po jeho návrate báli chodiť alebo prichádzali iba pešo cez les, aby ich nikto nevidel. Ale celé to bolo veľmi krátke.

- Čo z povahy vášho otca vám zostalo v pamäti?

JAN ZAHRADNÍČEK: - Bol láskavý, na vysokej úrovni, nebol ani náladový a ani zatrpknutý po návrate z väzenia. Viem len, že ho občas rušili vrtochy mojej trojročnej sestry, ktorá sa narodila až po oteckovom opätovnom uväznení a bol pre ňu

vlastne cudzím človekom. To však bolo len okrajové, inak si obaja rodičia veľmi rozumeli. Otecko bol veľmi čistotný a trpel tým, že sme nemali v byte tečúcu vodu a každá kvapka vody sa musela doniesť z obcej studne a tiež i znovu vyniesť.

- Ako teda vnímate vášho otca objektívne?

JAN ZAHRADNÍČEK: - Keď som sa ako starší začal viac zaujímať o otcovo dielo a sám prepisoval na stroji jeho básne alebo čítal jeho referáty a kritické články z Prvej republiky, začalo mi postupne dochádzať, že to bol naozaj veľký človek. A uvedo-

hodnoteniu, ani iným politickým úvahám. Je však všeobecne známe, že otecko bol kritikom T.G.Masaryka aj celej Prvej republiky. Rozumejte, otecko bol veľmi konzervatívny rímsky katolík, mimochodom, preložil životopis Pia XII., a Masarykova politika nebola naklonená Vatikánu. Spomienky na detstvo sú však poznať z emócií a prírodnej lyriky v jeho diele... Otecko chcel byť dokonca pôvodne botanikom. Mal veľký herbár, chodil po okolí rieky Jihlavy, zbieral a lysoval kvetiny. Herbár na konci gymnaziálnych štúdií predal spolužiakovi za 2 500

Žalostiplná nádhera

Rozhovor s Janom Zahradníčkom ml.
o otcovi - jednom z najväčších českých básnikov

mil som si ešte jednu podstatnú vec - že jeho viera ho držala v celom živote, aj po celú dobu väzenia. Vedomie Pána Boha nad nami z jeho básni vyžarovalo. Mňa samotného to potom posilňovalo vo viere. Mnoho som sa stretával s oteckovým priateľom, literárnym vedcom dr. Bedřichom Fučíkom, a z jeho rozprávania sa mi dotváral otcov obraz. Čítal som si o ňom v spomienkach väzňov - vo Fučíkových Štrnástich zastaveniach či v svedectvách Františka Křelínu, alebo neznámych kňazov, ktorí popisovali, ako si pamätajú otecka zo žalára. Otecko bol veselý, uvoľnený a bezprostredný človek. Hlboko na mňa pôsobili spomienky, ako sa väzni spolu modlili alebo učili sa cudzie jazyky. Vo väznicach bolo mnoho profesorov, mnoho vzdelaných a múdrych ľudí. Väzni sami vraveli, že na začiatku päťdesiatych rokov bolo vo väznicach duševne priaznivejšie prostredie, pretože v celách boli ľudia navzájom vnútorne blízki. Neskôr však politických väzňov dávali naschvál do cely spolu so zločincami. V chápaní otecka mi pomohol aj narastajúci záujem zo zahraničia - niektoré výbery z jeho diela boli preložené do poľštiny, nemčiny, ba dokonca i ruštiny. Čiastočky obrazu sa dopĺňali postupne a dopĺňajú sa doteraz. Vždy sa mi totiž odkrýva nejaký nový rozmer a inak oteckovi s pribúdajúcim vekom rozumiem aj ja sám. Až teraz si uvedomujem, že zomrel päťdesiatpäť ročný - vo veku, kedy by mal byť človek plný sily, v rozkvetve tvorby. Preto je veľká škoda, že jeho dielo bolo ukončené tak násilne a predčasne. Mohli sme sa dočkať ešte mnohých prekvapení.

- Celý život vášho otca bol mimoriadny. Už len fakt, že pochádzal zo sedemdesiatich detí...

JAN ZAHRADNÍČEK: - Áno, bolo to naozaj tak, čo sme neskôr zistili aj pri pátraní v matrike. Dospelého veku sa však dožilo len sedem z nich. Otecko bol najmladší z chlapcov, mladšia bola sestra Anežka.

- Dochovali sa nejaké spomienky na jeho rané detstvo? Narodil sa roku 1905, a tak si ešte musel pamätať rakúsko-uhorskú monarchiu aj Prvú svetovú vojnu.

JAN ZAHRADNÍČEK: - Nespomínam si, že by niekto z ich rodiny bojoval na fronte. Viem, že otecko prispieval už ako gymnazista veršami do študentského časopisu, to však už bolo za Prvej republiky a študenti sa nevenovali jej

korún, aby si zarobil na štart na vysokej škole. Aj v tom sa prejavovala jeho precíznosť. Mimochodom, ktosi z literárnych vedcov vypočítal, že v jeho diele sú spomenuté desiatky rôznych prírodných druhov. Starí rodičia mali krému a otecko tam ako chlapec točil hosťom pivo a počúval ich príbehy. Ja som však už svojich starých rodičov nezažil, stará mama zomrela dva týždne po svadbe mojich rodičov, mamička si iba spomínala, ako jej pani Zahradníčková urobila na smrteľnej posteli krížik na čelo.

- Ako je možné, že sa u vášho otecka objavil taký geniálny literárny talent?

JAN ZAHRADNÍČEK: - Otecko mal dar od Pána Boha. Impulzom jeho tvorby mohlo byť aj telesné postihnutie - zrejme sa cítil menejcenný voči ostatným a to v ňom vyvolávalo väčšiu húževnatosť a silu. Je to zrejme z jeho prvých zbierok. Otcova precíznosť, taká badateľná už pri vedení herbáru, sa prejavovala aj v jeho verši. Keď sa pozriete na jeho rukpisy, užasnete, že básne skoro vôbec neprepracovával, podával ich na pa-

Pohľad do cely leopoldovskej väznice, 1990

Manželka Marie a Jan Zahradníčekovi

pier hotové akoby ich bol odniekiaľ opísal. Len málokedy v nich nájdete preškrtnuté či upravené slovo. Nepatrí k autorom, ktorí pri sebe nosievali poznámkový blok a zapisovali si všetko, čo ich napadlo. Tak netvoril. Básne mal v sebe zrejme premyslené už predtým, písal ich z hlavy.

- *Vracal sa ešte niekedy v dospelom veku k svojmu telesnému postihnutiu? Alebo táto trauma s rozvojom literárnych schopností celkom zmizla?*

JAN ZAHRADNÍČEK: - V dospelosti sa už k tomu nevracal. Dôkazom sú listy priateľom, kde nikdy na nič také nesťažoval. Na mnohých miestach sa píše, že spadol ako dieťa z rebríka na pôjd a potom sa u neho prejavila detská krivica a srdcová slabosť. Mohlo to však byť aj rodovou dispozíciou. Aj jedna z oteckových neterí mala pokrivenú chrbticu.

- *Krstným patrónom vášho otca bol sv. Ján Zlatoustý, dokonca aj v mladosti sa v školskom časopise podpísal ako Chryzostom. Ku komu zo svätých mal ešte hlboký vzťah?*

JAN ZAHRADNÍČEK: - Veľmi miloval národných svätých. Svätého Václava, svätého Vojtecha, svätého Prokopa či svätých Cyrila a Metoda... Čtil si svätého Michaela archanjela. Aj svoju staršiu sestru dal pokrstiť ako Zdislavu podľa českej svätice. Zaujímavé je, že kostolnú pieseň o svätej Anežke napísal ešte mnoho desaťročí pred jej svätorením. Niektoré z jeho básní k svätým boli dokonca zhudobnené a zaradené do oficiálneho kancionálu. To je dôkazom jeho básnického majstrovstva, že dokázal písať aj básne, ktoré si vyžadujú celkom iný prístup z hľadiska výrazových prostriedkov i rytmiky.

- *K jeho študentským časom sa viaže anekdota zo spoločného bývania s Františkom Halasom. Halas mal na skrini vystavený obrázok Lenina a Zahradníček obrázok Matky Božej. V neprítomnosti si obaja básnici svoje idoly navzájom schovávali.*

JAN ZAHRADNÍČEK: - Áno, túto historiku zaznamenal doktor B. Fučík. Kto prišiel domov skôr, schoval obrázok svojho spolubývajúceho. Obaja básnici si navzájom častokrát až pod posteľ ukrývali symboly nebeskej a pozemskej moci, hoci ich k sebe pútať silné priateľstvo.

- *S kým z literárneho života si váš otec ešte rozumel?*

JAN ZAHRADNÍČEK: - Otecko chodil na to isté gymnázium v Třebíči ako Bedřich Fučík - študent oktávy z

blízkej dediny Čáslavice. Vôbec sa však na gymnáziu nepoznali. Poprvýkrát sa stretli až v dospelom veku spolu s Janom Čepom u Fučíkovcov na záhrade v Čáslaviciach. Dlhodobé priateľstvo s Čepom dokladuje aj ich bohatá korešpondencia. Otecko si posielal pohľadnice i so Seifertom, bol v kontakte s F. Hrubínom, V. Renčom a Floriánovcami v Starej Říši. Písal si aj so S. Renaud, manželkou B. Reynka. Bol dobrým priateľom Jakuba Demla, dokonca ho bol navštíviť v Tasove po svojom prepustení z väzenia lete 1960. Deml pokrstil mňa i moje sestry.

- *Dochovalo sa niekde svedectvo, či sa J. Zahradníček považoval viac za Moravana alebo Čecha? Pochádza totiž z Vysočiny, z územia na hranici týchto dvoch zemí.*

JAN ZAHRADNÍČEK: - Myslím, že otecko tejto otázke nevenoval pozornosť. Samozrejme, na Moravu cestoval často, napríklad k Parmovcom do Frenštátu alebo do kúpeľov v Tepliciach nad Bečvou. Práve vo Frenštáte mu, tuším, vydali jeho zbierku Rouška Veroničina roku 1949 s falošnou dátou roku vydania 1947.

- *Mal aj väzby k Slovensku?*

JAN ZAHRADNÍČEK: - Žiaľ, na nič také si nespomínam. Jeho poslednou skúsenosťou zo Slovenska bola leopoldovská väznica.

- *Jan Zahradníček zanechal veľmi bohaté prekladateľské dielo, neopakovateľne preložil napríklad zbierku Magnificat Paula Claudela.*

JAN ZAHRADNÍČEK: - Otecko prekladal z nemčiny a francúzštiny a mám dojem, že aj z taliančiny. V štyridsiatych rokoch pomáhal O.F. Bablerovi preložiť Danteho Božskú komédiu. Zahradníčkovo spoluautorstvo na preklade však Babler zatajil. Hlbšie sa tým zaoberal B. Fučík, ktorý spolu s brnenskými profesormi zistil Zahradníčkove zásahy aj to, čo zo Zahradníčkových prekladov neskôr Babler vyškrtol. Keď sa otecko vrátil z väzenia, bol celkom bez prostriedkov a jeho známi sa mu snažili pomôcť aspoň tak, že mu zaistili preklad starej francúzskej poézie, ktorú by vydali pod pseudonymom. Vtedy si otecko v denníkoch sťažoval na nedostatok slovníkov, ktoré sa zrejme stratili pri sťahovaní z Brna.

- *Prenesme sa teraz k jeho najtragickejšiemu životnému obdobiu. Ako presne znel dôvod odsúdenia? Jan Zahradníček sa totiž politicky neangažoval ako niektorí spisovatelia, ktorí chceli upozorniť Západ na dianie v*

pomyslel nikdy, pretože tu mal rodinu. Moja sestra Klára mala v dobe jeho zatknutia len dva týždne! Samozrejme, že si hrozbu zatknutia dobre uvedomoval, pretože už „zmizlo“ mnoho jeho priateľov a známych a on bol vlastne jedným z posledných, po koho si prišli. Vtedy sa však vo všeobecnosti verilo, že to predsa nemôže dopadnúť až tak zle ako v Rusku, že sa z toho bude dať nejaký dostať... Taká je asi ľudská povaha. Do poslednej chvíle dúfa v šťastný koniec. V tomto je z okruhu katolíckych spisovateľov výnimkou J. Čep, spisovateľ spätý s rodnu hrudou, ktorý emigroval, ale vo Francúzsku nesmierne trpel za vlasťou. Je to až neuveriteľné, aký nebezpečný útek cez šumavské lesy sa mu podaril.

- *Nečelil váš otec prenasledovaniu už počas Protektorátu? Napríklad básnik J. Palivec zažil nacistické, i komunistické väzenie.*

JAN ZAHRADNÍČEK: - Počas Protektorátu sa otecko schovával na fare v Uhřínove, dialkovo však redigoval časopis Akord. V Uhřínove totiž pôsobil kňaz a básnik J. Dokulil, oteckov dobrý priateľ a rodák z Mastníka. Dokonca jeho brat Ladislav sa oženil s Dokulilovou sestrou. V Uhřínove sa spoznal s mojou mamičkou, ktorá spievala v kostole a ako učiteľka, v tom čase však bez pracovného miesta, vedela písať na stroji a opisovala mu texty.

- *Ako reagovali na zatknutie Vášho otecka jeho básnickí druhovia, ktorí zostali na slobode? Snažili sa ho zachrániť alebo sa od neho odvrátili?*

JAN ZAHRADNÍČEK: - Áno, určite boli nejaké snahy. Napríklad viem, že V. Nezval zaintervenoval u A. Zápotockého za oteckovo prepustenie roku 1956. V ten rok sa však odohrali udalosti v Poľsku a Maďarsku a opäť komunistickým väzňom pritrvali. Ak by sa to nebolo udialo, možno by už otecka nechali na slobode...

- *Čo všetko ste si museli vytrpieť počas doby uväznenia vášho otca?*

JAN ZAHRADNÍČEK: - Keď

otecka roku 1951 zatkli, mamička prišlo oznámenie o vypovedaní zo štátneho bytu po vyhnaných Nemcoch v Brne, kde sme dovtedy bývali. Pôvodne nás plánovali presťahovať niekam do pohraničia, do opustených nemeckých statkov, aby rodinu politického väzňa úplne zlikvidovali. Mamička však bola veľmi tvrdohlavá a povedala, že sa nikam sťahovať nemieni - že pôjde domov, do Uhřínova za mamou. Moji starí rodičia však boli slobodní roľníci, (starý otec už v tej dobe nebol nažive, zomrel roku 1940) a tak ich majetok skonfiškovali, znarodnili a rodinu vysťahovali do štátnych statkov v okolí. Mamička sa tak ocitla s malými deťmi v Uhřínove sama. Nemali sme kam ísť, nastáhovali sme sa do skromných pomerov vo „výmenníku“. Chodievali sme pomáhať s prácami na pole a hospodári nám za to dávali kde-tu vajcia, zemiaky či kravské mlieko. Boli to veľmi ťažké časy, lebo mamička nemala žiadny príjem. Občas nám rodinní priatelia poslali podporu alebo balík obnosených detstských šiat.

- *Ako si spomínate na udalosti roku 1956, keď zahynuli vaše sestry na otravu hubami?*

JAN ZAHRADNÍČEK: - V tom čase sme chodili do lesa po drevo na kúrenie a popritom sme s mamičkou zbierali huby. Zrejme došlo k zámene s muchotrávkou zelenou, a tak sa po večeri z nazbieraných húb otrávil obe sestry a mamička. Nevie si vysvetliť, ako je možné, že som sa otrave vyhol. Zrejme som sa niekde zdržal a prišiel na večeru neskoro, alebo som mal porciu, ktorá neobsahovala huby... Proti otrave muchotrávkou neexistoval liek. Záchraná služba síce ihneď odviezla obe dievčatá na pohotovosť, lenže príznaky boli neodvratné - obe dievčatá zvracali krv... Mne robili výplach žalúdka a pichali rôzne injekcie. Mamičku a mňa zachránili, no obe dievčatá deň po sebe umreli.

- *Pamätáte si okamih otcovho návratu roku 1960?*

JAN ZAHRADNÍČEK: - Amnestie prebiehali už od mája 1960, ale otecka

Básnik Jan Zahradníček so synom Janom

prepustili až medzi poslednými v mesiaci jún. Mamička už ani nedúfala, že sa vráti. Bolo to však pred prázdninami, ja som sa za tie štyri roky, čo som otca naposledy videl, zmenil. Vyrástol som a spočiatku bolo ťažké nadväzovať s oteckom vzťah, bolo to akoby prišiel cudzí človek.

- Dokázali ste vôbec ako dieťa pochopiť, že je váš otecko uväznený?

JAN ZAHRADNÍČEK: - Ja som ho vnímal z návštev vo väzniciach. Sice som nevedel, prečo ho tam držia, ale hlboko som prežíval, že to tak je a považoval som to za fakt. Na rodiny, ktoré žili s otcom, som sa díval s rešpektom. Ale dieťa, ktoré od malička žije len s jedným rodičom, toho druhého nevníma, hoci o ňom vie, ale fyzicky s ním nežije.

- Ako sa na to, že ste synom politického väzňa, dívali vaši spolužiaci a okolie?

JAN ZAHRADNÍČEK: - Nespomínam si, že by sa ku mne správali zle. Na dedine bola medzi ľuďmi ešte prirodzená úcta. Nikto nemal strach a ani ma neposmieval a neublížoval mi.

- Ako sa žilo vašej rodine po otcovej smrti? Zrejme ste si stále niesli bremeno režimu nevyhovujúcich ľudí.

JAN ZAHRADNÍČEK: - Áno. Po otcovej smrti sme sa museli v Uhřínove ešte raz sťahovať. Našťastie roku 1967 bol otecko plne rehabilitovaný, na základe čoho sa podarilo vybaviť nám v Brne štátny byt. To bolo pre nás vyslobodenie. Mamičku zamestnali v literárnom oddelení Brnenského múzea. Lenže ja som mal už v tom čase dvadsať rokov a nikoho som v novom prostredí nepoznal. Mnohokrát som sa do Uhřínova vracal.

- Nikdy ste na otecka nezahorkli alebo nezareptali, prečo bol angažovaný, prečo si nedával viac pozor?

JAN ZAHRADNÍČEK: - Nie, nikdy sme mu nič nevyčítali. Viem, že niektorí ľudia by si možno pomysleli: „Nemal sa do toho miešať.“ Lenže on sa do ničoho nemiešal, on taký jednoducho bol. Bolo to jeho sebavyjadrenie a postoj. Otecko bol pravdivý básnik a z toho sa nedá nijako „vylúčiť“. A to, že v procese ho označili za nepriateľa ľudu, bola politická objednávka.

- Viete, s kým bol váš otec spolupväznený?

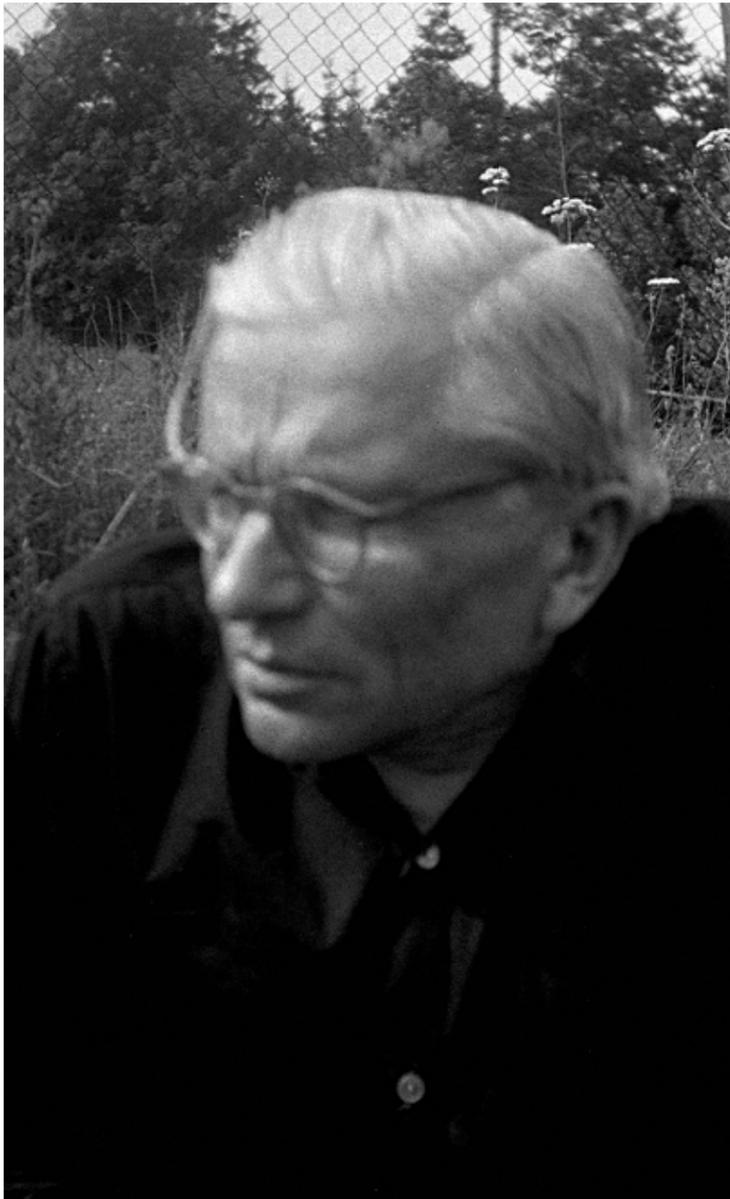
JAN ZAHRADNÍČEK: - Na Pankráci bol väznený s básnikom F. Křelínom. Otecka pre jeho zlý zdravotný stav zaradili do knižničných prác. V Prahe bol väznený zrejme ešte so Z. Kalistom a J. Palivcom. Potom však väzňov rozmiestnili na rôzne miesta a dali do cely s ľuďmi z celkom iných povolání, dokonca so zločincami.

- Je veľmi obdivuhodné, že vaša mamička zachovala manželovi tak vytrvalo vernosť. Mnoho väzňov totiž čakal po návrate z väzenia rozpad manželstva...

JAN ZAHRADNÍČEK: - Mamička pochádzala z dediny a tam bola výchova i pomer k životu celkom iný ako u mestských dievčat. Moja mamička bola veľmi zásadová a tvrdohlavá, konzervatívna katolícka žena.

- Odkiaľ vlastne bral váš otec silu, že sa vedel preniesť cez celú nepriazeň osudu? A napriek obrovskej bolesti je jeho poézia svetlá.

JAN ZAHRADNÍČEK: - Báseň je modlitba a keď básnik píše, tak sa modlí. Myslím, že je to výstižné prirovnanie a dáva odpoveď na vašu otázku. Oteckovi dodávala silu viera. Neskôr som v korešpondencii s M. Dvořákom našiel oteckove priznania, že ani nemohol v sebe prechovávať zlobu, lebo by sa preto utrúpil. Nedokázal by ten pocit uniesť. Podobne nášho spomína i básnik Jiří Stránský. Keď si pri akomsi rozhovore vylieval mladý Stránský pred Zahradníčkom srdce, Za-

Posledná fotografia básnika Jana Zahradníčka. Snímka: Jan Zahradníček ml.

hradníček ho zastavil slovami: „Ak sa tak budeš neustále trápiť, zabije ťa to.“ Pobádal druhých ľudí, aby našli silu a niesli zodpovednosť za svoj život aj vo väzení. Otecko mal v sebe obrovskú silu, obrovskú zásobu dobra, ktoré mu pomáhalo prežiť vonkajšie zlo. Akoby si vytvoril virtuálny svet, vydělal sa z reality okolo seba a žil vo svojej predstave tak intenzívne, že mu to dodávalo silu. To vidno aj v jeho listoch, kde žil do detailov v predstavách s nami a kde sa stále vracal k svojmu detstvu. Inak bol svet okolo neho na obesenie, pre nepochopenie okolia, urážky, aj obrovské sklamanie, ktoré cítil po opätovnom uväznení. Bol to on, kto z väzenia utešoval a povzbudzoval mamičku, aby bola statočná.

- Vyjadroval sa niekedy, čo preňho poézia znamená? Má na mysli poéziu s veľkým „P“.

JAN ZAHRADNÍČEK: - O svojom vzťahu k literatúre písal otecko v rôznych esejách a prednáškach. Viem však, že bol veľmi náročný. Ako redaktor literárneho časopisu prísne posudzoval práce mladých básnikov a zaťažovalo ho, že musel odpovedať všetkým, často trífalým adeptom na poéziu. Rovnako prísny bol i sám na seba, pracoval veľmi precízne.

- Je ešte niečo zo života Jana Zahradníčka, čo by bolo hodné spomenúť a čo nie je všeobecne známe?

JAN ZAHRADNÍČEK: - Možno to, že zbierka Dům strach bola vynesená z pankráckej väznice vďaka dozorcovi Václavovi Syslovi, ktorý bol katolík a režim ho ešte nestihol prekádovať. Otecko napísal zbierku na rub rôznych formulárov počas prác vo väzenskej tlačiarňi a knižnici. Zbierka prvotne názov nemala, meno Dům strach jej dal až B. Fučík, podľa jednej básne. Keď neskôr pána dozorca z Pankráca prepustili, schovával rukopis niekoľko rokov na záhrade pri Litoměřiciach. Až roku 1968 priniesol spis Františkovi Křelínovi - bývalému väzňovi a básnikovi, ku ktorému mal dôveru.

Dnes sú tie originály uložené v Pamätníku národného písomníctva na Strahove. Ďalšia zbierka Čtyři léta sa zaznamenávala len v pamäti spoluväzňov, bez možnosti písomného zachytenia. Otecko ju mal celú v hlave. A keď sa roku 1960 vrátil, všetko, čo si držal v pamäti, napísal.

K zbierke Čtyři léta sa však viaže ešte jedna príhoda. Otecko zrejme písal tajne ešte na papieri, a tie sa objavili až po roku 1989 v archíve syn jeho spoluväzňa. Básne chcel zrejme prepašovať zašité v prádle - na to však dozorcovia prišli, rukopis zhabali a založili do spisu spoluväzňa. Keď sme ich neskôr porovnali s oficiálnym vydaním, básne boli takmer identicky presné.

Otecko údajne písal i počas väzenia v Leopoldove. Pri záverečnom nástupe mal vraj pod pazuchu denník, ktorý mu dozorcovia skonfiškovali. To potvrdili ďalší spoluväzni. Hneď po páde režimu som žiadal Ministerstvo spravodlivosti SR, aby denník našlo - oznámili však, že všetko už bolo zoskartované. Rozmýšľali sme, či denník nemohol od cudziť niekto z dozorcov, aby to speňažil. To je však nepravdepodobné, dozorcovia nepoznali hodnotu toho, čo držali v rukách.

- Zdedil ešte niekto z vašich potomkov alebo širšej rodiny literárny talent po oteckovi?

JAN ZAHRADNÍČEK: - Nie. Je to zvláštne, ale také veci sa zrejme nededia. Ja som sa len okrajovo venoval fotografii - vlastne som náhodou ako dvanásťročný chlapec urobil na uhřínovskej záhrade bakelitovým fotoaparátom Pionier poslednú fotografiu z oteckovho života. Asi som zdedil len tú vlastnosť venovať sa veciam detailne a svedomito. Moja dcéra je záhradná architektka, pekne maľuje a syn je historikom umenia. Aj to je, verím, kúskom dedičnej hrivny.

Zhovárala sa
KATARÍNA DŽUNKOVÁ

JAN ZAHRADNÍČEK

KŇAZI V ŽALÁROCH

Počujem zvon. Poludnie. Anjel Pána.
Hlas cirkvi, hlas anjelský dosiaľ znie,
aby som nezabúdal, komu moje pery strania,
za koho sa to bijú vo väzenskej tme.

Poludnie. August. Nesmierne slnko prázdninové
bije do stien, do dlažby, do cely sa mi tlačí, do jej ticha.
Som sám, oslovuješ ma, hlas odlievaný v kove.
Ty môj štít! Knieža nebeských vojsk! Michal!

Som sám a v iných celách taktiež všetci sami.
Diablova hlúposť, psi brechot, ó, rúhanie bez slov, rehot koňa
pri tvojom hlahole zmlkajú ako šuchot slamy,
na ktorú lihame si medzi výsluchmi dvoma.

Aj slama sa sťažuje. Aj slama - sucho a tenko ma ovanula:
Kolísali ju nedozierne rozlohy. Škovránky. Azúr. A v taký čas
pila rosu a slnko. Od marca do samého júla.
Tá sestra vánku. S tmou v koreňoch, čo korunoval klas.

Zo všetkého ju vyzliekli. Žiaľ slamníkov je úděl z ľudských dlani.
Ako my bez ornátov, ako my vytrhnutí z ľudského lánu,
ktorý sa v Božom dychu kolíše, vždy nabok nakláňaný,
s tvárami k stene, s prázdnyimi rukami voláme k svojmu Pánu.

Sú strašní. Vydal nás ich moci napospas. Ich moc nás všetkých láme...
Stojíme v šere. Dvanásť hodina kráča po meste. A zvon znie.
Pálava, ticho. Zvon znie. Hlas prevravel, počívame.
Sme kňazi. Vyvolení. Vybral si nás, pán žne...

Pokoj, pokoj väzňom, i väzňom pokoj srdca
s úpením ústa privolávajú a ruka žehná z kúta.
Naša ruka. Dľaň jediná zadarmo dávajúca.
Prebodnutá.

PRI TVOJOM MENE...

Pri tvojom mene, pri tvojom mene, Mária, dych sa šíri
a vôňou aprílových ratolestí zasvietia
tu tieto biedne steny štyri,
tá cela zavretá.

Iba ten kúsok od obloka k dverám a od steny k stene
z celej tej čarokrásnej baziliky pod kupolou oblohy
zostáva každodenne
pre oči, pre nohy.

Sú ako omrvinky zo stola boháčov a padajú k nám z diaľok
črepinky slnka, krik detí a zvonov hlas,
keď my tu sťa muchy v škatulke od zápaliek
utrúcame svoj vzácny čas.

A v noci z náprotivných okien, až zo srdca domácností
počuť, hodiny odbíjajú, krik detí, čo škrtí
hlbina spánku. A zas ticho, keď po výsosti
hrozivým krokom prichádza anjel smrti.

Ani ho nevolám, ani strach nemám z neho. To iná
ako ľudská spravodlivosť vždy koná za mňa rozhodná.
Tá ľudská ma trápi. Tá druhá je spravodlivosť tvojho Syna.
Milosrdenstvo tvoje buď s nami toho dňa.

Pod tvoju ochranu porúčam všetky veci drahé, známe,
tie tváre, ktorým ani zbohom dať nie sme súci.
Ani smrť, ani peklo, ktorému prepadáme,
nás od nich neodlúči.

Z knihy Dům strach preložil Teodor Križka

IX. ročník literárneho festivalu

Jurinova jeseň

V rytmickom ubíhaní času, kde sa nám na hrudi vymieňajú cifry rokov ako znamenia od Boha alebo ako formy, v ktorých dorastáme na to, čím všetkým prechádzali naši otcovia... V rytmickom ubíhaní času, kde sa vzdávame od nebytia a po moste života sa približujeme k večnosti... V rytmickom ubíhaní času zaznievajú pravidelne sa opakujúce udalosti života ako refrény. A ak sa opakujú povznášajúce udalosti a ak sa opakujú stretnutia s hodnotnými ľuďmi, stávajú sa tieto refrény najkrajšími časťami života. V nich sa každý rok opakuje to, čo už človek dávno pochopil a pretrpel, o čom si človek už dávno uvedomil, akú to má pre neho cenu... V týchto chvíľach refrénu všetky hodnoty zaznievajú ešte raz a Božia milosť potvrdzuje človeku svoju prítomnosť.

Takýmto refrénom býva už po deväť rokov festival duchovnej literatúry Jurinova jeseň. Jeho hlavným organizátorom je Kysucká knižnica v Čadci s pomocou Žilinského samosprávneho kraja a obce Klokočov. Podujatie nesie názov po slovenskom exilovom prozaikovi a prekladateľovi Pavlovi Hrtusovi Jurinovi, rodákovi z Klokočova na kysuciach, čím naznačuje svoje zameranie na duchovnú tvorbu, vernú Bohu a vernú bolesti, ktorá zákonite jej autorov sprevádzala v živote. Vyvrcholením niekoľkodenného maratónu kultúrnych podujatí je literárna súťaž Jurinova jeseň.

Večer 7. 11. 2013 sa konalo slávnostné vyhlasovanie výsledkov. Porota v zložení Teodor Križka (predseda), Ján Gallik a Katarína Džunková ocenili v kategórii próza tretím miestom Tomáša Gerberyho, druhé miesto získali autori Michal Mikuláš a Zuzana Martišková a prvú cenu získal za svoje kultivované prózy Jozef Páleník. V kategórii poézia získala tretie miesto Zuzana Martišková, na druhom mieste sa umiestnila Gabriela Grznárová a prvou cenou bol odmenený Pavol Ondřík za básneň Pri prameni Hrona. Práve prvé miesto prinieslo víťazovi, duchovnému otcovi z obce Kluknava a znalcovi diela P. O. Hviezdoslava a ruskej poézie, okrem finančného ocenenia aj troch pávov do miestnej fanej záhrady, ktoré mu priviezol básnik Teodor Križka.

Tohtoročné vyhodnotenie súťaže, spojené s prednesom Jozefa Šimonoviča a moderátorky večera Hildy Michalikovej, však bolo sprevádzané aj mimoriadnym kultúrnym programom. S piesňami v libanonskej arabčine, v sefardskom jazyku ladino a so židovskou modlitbou kadiš za zosnulého dlhoročného kysuckého autora MUDr. Vladimíra Pavlíka, vystúpila speváčka Jana Orlická, sprevádzaná pražským hudobným skladateľom a špecialistom na jazzovú hudbu a kontrabas Petrom Kořínkom. Petr Koříněk zhudobnil básne Teodora Križku, ktoré zazneli v podaní Jany Orlickej v pásme Hodina básnictva. Bolo to nesmierne kultivované vystúpenie s hudbou sprevádzajúcou, dopĺňujúcou a najmä zdvíhajúcou hlboký básnický text v podaní Jany Otlickej.

Na druhý deň sa konali prednášky J. Gallika a K. Džunkovej pre študentov miestnych stredných škôl, po ktorých bola v klokočovskom kostole Najsvätejšieho Srdca Ježišového slúžená svätá omša za zosnulého prozaika Pavla Hrtusa Jurinu. Liturgiu celebroidal klokočovský farár vdp. Peter Jankech a víťaz súťaže v kategórii poézia, vdp. Pavol Ondřík.

Festival duchovnej tvorby už tradične skončil spomienkou na veľkého prozaika P.H. Jurinu v obci Klokočov. Do života sa uvádzal aj kalendár maliarky Z. Kubicovej na rok 2014 a publikácia Slovo a ilustrácia o živote P. H. Jurinu v spolupráci P. Holeštiaka a ilustrátorky E. Hrdkovej. Tento rok na znak úcty zosnulej maliarke Z. Vaňousovej prezentovala na výstave svoje sklomalby bývalá riaditeľka Kysuckej

knihnice J. Mudříková. Za organizáciu festivalu, svojim zameraním jedinečného na Slovensku, patrí veľké poďakovanie jeho duši -básnikovi Teodorovi Križkovi a celej Kysuckej knižnici, za ktorú spomeňme riaditeľku B. Králikovú a organizátorku D. Bajákovú.

A srdcia zákerných a srdcia spravodlivých a hodiny a minúty a roky, to všetko padalo ako listy bukov a javorov na kysuckú zem. Aby sa na chvíľu utišili, keď prišla jeseň. A keď sa Kysúc nehmotne dotýkala Božia milosť zosobnená v očistnej ruke duchovnej literatúry.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Na snímke vľavo hore Teodor Križka pozdvihuje veniec k pamätnej tabuli P. H. Jurinu na Obecnom úrade v Klokočove. Vedľa je pohľad na sv. omšu v kostole Božského srdca Ježišovo v Klokočove. Nižšie Jana Orlická počas interpretácie básni Teodora Križku, zhudobnených Petrom Kořínkom. Dole víťaz súťaže v kategórii poézia Pavol Ondřík v spoločnosti predsedu poroty, moderátorky literárneho večera Hildy Michalikovej, riaditeľky Kysuckej knižnice Blanky Králikovej a starostu Klokočova Luboša Stríža

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

14. marca 1946

Prezident v susednej cele máva svätú omšu každé ráno. Sám je, ja mu z mojej cely v duchu mi-ništrujem. Dnes som pri svätej omši myslel na všetkých našich, po svete roztratených, po väze-niach. 14. marec. Z Londýna československý vládny program ešte v roku 1940 bol: na základe československej národnej jednoty, ba ešte i z bys-trickej akcie v septembri 1944 i potom: musí zmiznúť všetko, čo značí 14. marec a 6. október. Teda nielen štát, ale aj autonómia. A predvčerom novinári akosi pyšne hovorili mi o tom, že Slo-vensko má dnes viac ako autonómiu, má všetko: vládu i zákonodarný zbor. Slováci si rozhodujú doma sami, nezávisle od Čechov, pritom však Slo-váci sú i v pražskej vláde. Chceli povedať, že máme štát a okrem toho máme slovo i v Prahe. Národná samobytnosť je samozrejmosťou dnes i v strane demokratickej a ešte viac komunistickej, najviac však v strane, ktorá sa práve buduje a to má byť časom akási katolícka strana. Keď mi však povedali, že Vavro Šrobár má byť na čele jej kandidátky - hoci vraj potom odstúpi, prenechá mandát - bol som prekvapený. Môže sa povedať, že demokracia je úplná, i katolíci - bývalí ľudáci, majú svoju stranu, ale na jej čele je - Šrobár, naj-väčší odporca Hlinkov, ktorý vystúpil z cirkvi, atď. a ktorý bol po celý čas najdôslednejší zá-stanec československej národnej jednoty. Naj-ťvrďší nepriateľ národnej samobytnosti slovenskej teraz má viesť stranu, ktorá má združovať práve tých, čo priviedli slovenskú národnú samobytnosť k takému uplatneniu, že bez nej nie je možný na Slovensku nijaký smer? Možno keby som mal no-viny, vedel o zákulisi - azda by som i tieto veci chápal. Takto však ... verím, že všetko povedie k dobrému. Som presvedčený, že kto je dnes oddaný veci slovenskej samobytnosti, nemôže byť v svo-jom srdci proti myšlienke 14. marca, ona musí mať v jeho srdci miesto. A táto myšlienka dnes má iste väčšiu silu a vrúcnejších vyznavačov, lebo sa všeličo stalo jasnejším, svetlá odporcov sú svet-lami, v ktorých možno porovnávať, čo bolo a čo je. Zaiste píšete o nás ako o vojnových zločincoch, zradcoch, ale nemôžu uviesť ani jeden prípad, že by som dal alebo dovolil niekoho usmrtiť a tú „zradu“, ktorá je roditelkou 14. marca, majú všetci v základe i na zástave: samobytnosť. V tomto osvetlení potom sa ukáže aj druhá stránka: či by národná samobytnosť bola uznaná a vládla, keby nie určitého využívanie zahraničnopolitických skutočností v prospech uplatňovania národnej sa-mobytnosti (v pomere k malým, ale predsa len od nás väčším bratom)?

14. marca 1946

Čakám nové knihy. Mal som tu doteraz päť kníh. Bloy Chudobná žena, Bertrand L. Sv. Augustín (a jeho vyznania), Peter Lippert (výňatky z jeho O láske a bolesti), Fr. Mich. Willam Ži-vot Ježiša v kraji a národe izraelskom v nedob-rom preklade Jozefa Debnára (Československá grafologická únia). Z tejto poslednej si vypisu-jem. Celkove nebol som s ňou spokojný, akosi povýšenecky a nepresvedčivo píše Willam. Dnes neboli na prechádzke Pružinský a Ivan Murín.

Hocičo robím, jem alebo cvičím, pozerám sa oknom alebo premeriavam si celu, jedným okom pri všetkom dívam sa na mojich. Kde sú, čo ro-bia. A myslím, oni podobne. Ak vidia niečo pek-ného, iste vidia súčasne i moju celu, moje túžby, čo by som ja na to povedal.

Denne beriem kapitolu z exercícií. Zo za-čiatku je to ako liek, pomaly sa stáva stravou, te-mer potrebnou. A deň je krajší!

14. marca 1946

Keď všetko možné podnikla a bolo to márne, treba sa vzhopit'. Hlavné je spokojné svedomie. Len vtedy si robíť výčitky a roztrpčovať sa, keď by z vlastného zameškania alebo vlastnou vinou stala sa nám škoda! Keď vykonala svoju povinnosť, stačí, ostatné je u Boha i treba veriť, že tak je všetko naj-lepšie, ako práve je. Len nelipnúť nezriadené na ni-čom. Je zúfalá, že mi nenašla obhajcu. Ja v tom ne-vidím nič zlého. Nazdávam sa, že môže to byť práve dobre, ak sa budem sám obhajovať. Len sa nedat' pritlačiť nadľho smútkom z takýchto zjavov. Kríž je ľahší, keď ho rád nesiem. A všetko, i najčiernejšie kúsky ľudí stanú sa nám znesiteľnými, keď sa usilu-jeme chytiť ich za lepší koniec. Pohľad hore na jasné, modré nielen rozjasní, ale aj pozdvihne a tam hore sa pohľady stretávajú. Možno na tie isté ožiarené obláčky, ktoré ma tak rozveselili, keď som ich z cely

sledoval, pozerali sa i moje deti v tú chvíľu. Pohľad do zeme človeka urobí ešte osamelejším, ťažším.

Shakespeare:

Hamlet: Hja, sporivosť, Horatio, sporivosť! Od pohrebného karu pečienky toť pre tabuľu sva-dobnú i zbudli studenou prípravou. - Nevie-m, prečo som videl pred sebou Pružinského. Vždy na neho myslím, keď počujem alebo vidím slovo sporivosť.

ALEXANDER MACH

Očakávania... s nádejou

Denníky, odkazy a listy. Marec 1945 - júl 1947

16. - 17. marca 1946

Schladilo sa. Eržike a deťom som poslal spo-ľný list, bratovi do Medera kartu k meninám.

18. marca 1946

Včera som písal, že knihy Eržikou zahlasené som nedostal a prišli dnes: Kolbenheyer : Amor Dei, Axel Munthe : Kniha o živote a smrti, Do-stojevskij: Zápisky z mŕtveho domu, Romain Rolland : Život Beethovenov a R. R.: Život Tol-stojov, Em. Baumann : Sv. Pavel, H. W. van Loon : Rembrandt.

Až sa hanbím za veľkú radosť z týchto kníh, ale kto bol väzňom a nevedel, či ho čaká smrť alebo doživotný žalár, alebo nejaký deus ex ma-china - a k tomu má ženu s piatimi deťmi, pone-čané na seba, bez haliera, bez domova - pochopí ma. V takomto položení kniha je viac ako zábava na vyplnenie voľnej chvíle, alebo len na ukojenie zvedavosti.

Radosť z knihy! Je i smútok i nešťastie z knihy. Preto je tak hrozne dvojsečnou zbraňou sloboda litery. Keby bol každý, kto písať vie, Au-gustinom, Tomášom a Pavlom, áno i Dante alebo Shakespeare, keby mal talent a svedomie. Puškin alebo Dostojevskij, Goethe alebo Hugo, Bloy ale i náš Urban ! Ale koľko zbytočnosti, pliev a spur-nosti, nehovorím o špine a otrave, a keď by to chcel človek spáliť, je zle, je nekultúrny. Pravda, čistiť by mal len ten, kto sám je čistý. A kto je čistý? Má sa vytvoriť, údajne sa tvorí akási sve-tová organizácia mieru, spojené národy. To sotva pôjde. Ale stačila by nejaká najvyššia svetová in-štitúcia, ktorá by mala právo a moc určiť, čo sa tlačíť môže a ktorá kniha môže sa dať do rúk mladých a svet by bol obnovený.

Lippert: Príroda a nadpríroda:

- V milujúcej skrytosti svojho Boha zbavíme sa všetkých úzkostí z ľudí, úzkostí zo smrti, ktoré podľa modernej psychológie hatia najviac rozvoj prírody.

- Bolo by hrubým neporozumením, keby sme pod rúskom nadprirodzenej pokory chceli skántriť a rozbiť všetku našu sebadôveru, odvahu a smelosť a všetko sebazdôrazňova-nie v nás alebo vo svojich deťoch a chovancoch... Naša pekná zdravá hrdosť, ktorú Boh chce v nás vidieť, ľahko sa stáva nepravdivou, a potom je ohyzdná, sprostá a hlúpa ... - Atómová bomba a František Assiský, ktorý od prírody bol ako požiari a mohol sa stať podpaľáčom Umbrie im celého Západu, stal sa teplým sln-kom, ktoré nás ešte dnes zohrieva - Horská reč zostáva svetovým ideálom.

19. marca 1946

Výsluch. Prečítanie a podpi-sovanie zápisnice. Asi 35 strán. Dnes je Jozefa. Myslim na Jožka, brata v Mederi. Dobrý Slovák, dobrý brat, dobrý člo-vek. Švagor Jozef, zlatá duša. Druhý švagor tiež. Jozefovia našej rodiny sú ľudia dobrého srdca. Ale dobre na to myslieť, keď treba rátať azda i na ich dobrotu.

20. marca 1946

Dnes neprídu. Keď myslím na nich, až preni-kavo cítim, že láska nemôže byť smrteľná a že tá, ktorá je smrteľnou, telesnou, stáva sa nesmrteľ-nou práve a len nadprírodou. A potom týždeň alebo roky sú veci vedľajšie.

Lippert:

„Keď má nejaká radosť výhľad, že smie byť nerozlučne s nami i do večnosti, potom je to ra-dosť ktorú sme hotoví kedykoľvek zložiť do Bo-žích dlaní: Vezmi, Pane, vezmi, i keď moje srdce

vou, vyrovnávajúcou priateľkou a nie strašidlom. Treba sa v tom trochu cvičiť a človek - i pri ve-domí svojej oddanosti k žene, deťom - nebude smutný v jej tieni. Ved' na konci - prv či neskôr - všetci sa stretáme. Cesta všetkých je jedna - či z cely, či z vládnej budovy, z vily alebo zo siro-tinca. A práve v tom je posila, istota, teda z myš-lienky na ňu, nie zármutok, ale uspokojenie, od-vaha, jasnosť má naplňovať človeka.

Lippert: Veľkí, často príšerne originálni umelci, mysliteľia, vodcovia, ale aj zločinci, re-volucionári, všetci tí nepochopiteľní mágovia, ktorí dali zažiť životu v novej čarovnosti, sú výplodmi temných hĺbok, v ktorých vládne a zúri horiaca magma onoho vulkánu, ktorým je každá duša, tobôž človečenstvo ako celok.

- Aj najčistejšiemu človekovi zavše hrozí ne-bezpečnosť, že zapriahne pravdu do služieb azda celkom alebo polovedomej spravodlivosti a štréberstva. - Ide o to, aby sily ducha dohonili a predstihli sily krvi.

- Treba mať odvahukonať tak, ako sám za dobré uznám. (Omyl Lippertov - vlastne neskor-šie sám to povie)

21. marca 1946

Končí sa deň, prvý jarný. Koľko ešte? Či príde aspoň ešte jeden. Ak by neprišiel, i tak dobre. Mój život bol doteraz jarou. Akoby stále marec. Musel som často začínať znovu a nanovo, ale nikdy som to neľutoval. V marcových dňoch už niekoľko razy som sa rozlúčil so životom - (na dobrodružnej ceste do internácie. Cejl, Blansko, Kamenný mlyn pod Macochou, cesta cez Vlárú 9. - 13. marca 1939) - a práve po takých rozlúč-kach život začal sa znovu, má cieľ a vidí ho a všetky svoje sily usmerní k nemu.

21. marca 1946

V duchu som sa už rozlúčil s Vami, najdrahšia Moja, s deťmi i so svetom. Každý deň je mi od-vtedy darovaný a kto vie, či po tejto rozlúčke ne-začne sa znova život, ako už po toľkých rozlúčkach sa začal vždy plnší. Kto vie, či nezačne sa práve najkrajší úsek, leto a milá, bohatá a tichá jeseň. - Zvoní väzenský zvonec, o chvíľu zhasnú. Pozriem si ešte raz Vaše obrazy. Darinkinu medailu, ktorú mi tak nežne podávala cez okienko hustých mreží. Dobre nato myslieť a vidieť ju, ako si prítúliava tvá-ričku k sieti. Mamička, zdvihni ma a potom sa pri-túli cez okienko, pohladkám ju a cítim pohladkanie mojej. Mojka, cítim ho i teraz. Keď sa zotmie, uvi-dím Vás po jednom. Martušku, Paľka: azda sa učí práve. Romka, iste sa hrá tak dychtíve, alebo sa už modlí. Vojtka: prv čím vráť nám otecka, Ježiško, hovorí za mamičku. Hviezdy, ruženec, Meder, cesty po Slovensku, 14. marec, Taty, Košice, Dob-rovičova, Gröslingova, Sokolská, Malá, Blahova a v záhrade nad Dunajom vo vilke, devínsky, brati-slavský hrad, Váš odchod a návrat a Vaše návštevy v tomto väzení, všetko bolo pekné, život plný a všetko bude dobre.

22. marca 1946

Piatok, pôstne čítanie, denný poriadok zod-povedne tomu, väzenskú stravu si dnes nepolep-ším, dokončím sv. Augustína Vyznania a začnem sv. Pavla.

Sv. Augustín svoje vyznania začína: Veľký si Bože a všetkej chvály hodný, veľkosť Tvoja je nevysloviteľná a múdrosť tvoja nemôže byť od-meraná. A Teba chváliť chce človek, tak malá časť Tvojho stvorenia. Ty povzbudzuješ človeka, aby Ťa s radosťou chválil, lebo stvoril si nás pre seba a nespokojné je srdce naše, kým nespočinie v Tebe. - Lebo tak si zariadil a tak sa obyčajne stáva, že každý nezriadený (neusporiadaný) duch je sám sebe trestom.

Aká je to nádhera mať knihu, mať zožiť a ce-ruzu. Kniha v cele a možnosť písať, to je už nie cela. A ako dobre vedieť alebo aspoň dúfať, že bu-dem môcť mať knihy. Som veľmi rád najmä tomu, že moji vedia mi vybrať. Je to krásna úroveň, ak mi Marta zháňa knihy, že mi vybrala také výborné. Ešte bych rád dočítal Galilea Galileiho, ktorého som prerušil v St. Lorenzi - v polovici ma vzali. A opísať Gmunden - Braček! - Kremsmünster, tie ťažké i malicherné veci do histórie i do frašky súce a St. Lorenz, slová Paľkove, Martuškin plač a ako s Darinkou pri bráne záhrady chceli mi dodať du-cha, úsmev cez sly a nadovšetko skutočnosť a akúsi tichú, nežnú udatnosť Eržikinu. Vôbec ich odchod už z Bratislavy, dojímavý smútok Svišťov, psíka chlapcov a jeho hladovanie z nešťastia, že ho nechali. Ako som videl Bratislavu v tých dňoch po-sledného marca a prvé aprílové. Odmontovanie te-

P. Arnošt Hrabal
Vánoční motiv.

Vánoce 26.11.1975.
Moj mlez' Šano Mac,
Ty vůbec nemaj strach.
Keby si umrel hoci dnes,
Ty prídeš rovnou do nebies.
To nie je veľa klamná.
Toto je pravda vždy:
Ty hpeľ si aj za mňa.
Preto Ťa držim v objati.
Janko Šilan

lefónneho drôtu nemeckými vojakmi ako znamenie, prípady moje u von Ohlena, na radnici, pred políciou, osamelý v opustených uliciach z troch strán už obkľúčenej Bratislavy, nemeckí vojaci v mojej vile, keď som sa vrátil a zamýšľal azda zostať, cesta, zastávka v Stupave, Plaveckom Štvrtku, Šaštíne. Sedliaci v Moravskom Sv. Jáne, ich povzbudzovanie a oddanosť. No, teraz tu mám Vyznania Sv. Augustína, chcem ich vrátiť, preto najprv si z nich zapíšem, čo ma najviac zamestnávalo.

Sv. Augustín

- Ó, Všemohúca Dobrota, ktorá sa tak staráš o každého z nás, akoby si sa starala len o neho samého a tak sa staráš o všetkých, ako o jednotlivca. - A sám život zostúpil na zem a vzal na seba našu smrť usmrtiac ju hojnosťou svojho života...zmizol nám z očí, aby sme sa vrátili do svojho srdca a tam ho našli. Odišiel ta, odkiaľ nikdy neodíšiel, lebo svet skrze neho povstal a na tom svete bol.

- Duch skôr opovážlivý, než statočný a tým slabší, čím domýšľavejší, keď sa totiž nespolieha na Teba, ale na seba. - Málo slov užívame v pravom zmysle, väčšinu v nepravom, vieme však, čo chceme povedať. - Kto je dobrým kresťanom, nech je presvedčený, že Pána Boha je pravda, nech ju nájde kdekoľvek.

23. marca 1946

Vojaci spievajú. Taký istý spev, ako za našej doby. Ten istý spôsob, milé surové hlasy a niekoľko vysokých. - Vietor teplý. Včera večer dokončený aj dodatočný výsluch. Aký mám teraz postoj k historickým udalostiam? Mám presvedčenie, že som ináč konať nemohol. Po 20 ročných skúsenostiach bolo nutné využiť medzinárodné okolnosti na dosiahnutie uplatnenia národnej samobytnosti, keď sme to už dosiahli. Medzitým vývoj - Anglicko a Francúzsko ... nechali strednú Európu na vôľu Nemecka a opustili Československú republiku, v tej situácii vzhľadom na nebezpečenstvo maďarského riešenia bolo povinnosť vyhlásiť štát, ale ešte viac pravom.

Čítam Dostojevského Zápisky:

O väznici „peniaze sú razená sloboda“ a iné také výrazy dnes už nemajú akosi zmyslu, aký mali v devätnástom storočí pre väzňov. Živého človeka v mŕtvolu nemožno premeniť (ani v mŕtvo dome, možno práve tam žije viac, lebo s väčšou dychtivosťou). Pri čítaní Dostojevského pozorujú život okolo seba len z náznakov a pohľadov ukradnutých na prechádzke, ja by som väznicu nepomenoval mŕtvym domom, radšej domom nádeje, najväčších nádejí, len tak sa dá žiť, ináč by to nik nevydržal. A Boh to už tak zariadi, že najsilnejšie city a cnosti dáva rásť tam, kde ich človek najviac potrebuje. V bankách, kúpeľoch, obchodoch, na statkoch ide to aj bez nádeje, hoci nedobro, ale vo väznici bez nádeje by to nešlo. Našťastie tu nikto nie je bez nej. Nejednu tu práve z nádeje rozkvitne, zmení sa. Dostojevský: „Sú prvky už od prírody tak krásne, tak Bohom omilostené, že i samotná myšlienka na to, že by sa niekedy mohli zmeniť k horšiemu, zdá sa vám nemožnou.“ To sa ukáže obyčajne na okraji a väzenie je okraj života. Maznať sa so svojou bolesťou, to dokonale vie Dostojevský. Vymýšľa príbehy a seba opisuje, ospravedlňuje a povzbudzuje, je v tom geniálny, keď povie: „A čo by si nebol za slobodu? Ktorý milionár by nedal svoje milióny za jediný dúšok vzduchu, keby mu stiahla hrdlo slučka?“ Vtipné, ale myslím, Dostojevský takéto pekné vety len kvôli pekným vetám napísal - vtedy ešte! Sloboda? Ak syn bábky písal o nej, potom sloboda je všade, alebo nikde. Vo väzení môže byť človek slobodnejší, ako vo svete. Všetko závisí od toho, čo je v ňom, ako chápe svoju slobodnú vôľu a čo chápe pod slobodou.

24. marca 1946, nedeľa

(U nás včera asi valcovanie žita)

Dostojevský: „Trestanec nevdojak precitoval, že týmto zasvätenému sviatku sa akosi prímkyká k celému svetu, že predsa nie je úplným zatratencom, odrezaným krajcom, že i v trestnici je to, čo medzi ľuďmi.“ Myslím na Vianoce posledné, preto ma dojal tento postreh. „Lichotilo

mu, že sa verí ich slovu.“ Ludské zaobchádzanie, považovať človeka za človeka, to často i zo zločinca urobí človeka naozaj dobrého. Ale: „doslovné plnenie zákona bez chápania jeho ducha a zmyslu vedie priamo k nepokojom.“ I v duši a potom i vo svete. „Jeho svedomie je spokojné a týmto svedomím je silný. Mravne sa netrápi a to je hlavné“. Treba byť vo väzení, treba chápať to. Takýto človek nemá v sebe nenávisť, nemal tu kom zaplavenú dušu.

Zmätkov, strach, zvláštny psychologický stav neistoty trvale je v duši človeka, ktorý si je vedomý previnenia nepotrestaného. Vypozoroval som to z chovania väzňov za predošlých mojich väzení. „Krv a moc opája.“ Katova skvelá charakteristika. Tak len Dostojevský vie vyvrátiť útroby, kat - herec, kat - vrah. Ešte s vrahom si možno sadnúť, ale s katom? Ani jeho deti. „Nenásytné som pozoroval, ako na svahu našej pevnosti zelená sa tráva a ako temnejšie a temnejšie sa modrie ďaleká obloha.“ Majú svoje kúzlo tieto vety - na jar. Myslím na bujnú, až čiernu trávu, na valcovanie žita, na húsatku, až srdce horí. No len nech hlava nehorí, aby sa človek neutiekal k tomu vnútornému posmechu, väzňom tak známej zbrani. Posmech nad sebou samým a snívať. No bez sna, bez nádeje - to by vôbec nebolo možné. Chorý myslí, že zdravie je viac než je nemoc. Väzeň, že „sloboda je slobodnejšia“ než tá, čo skutočne existuje - ako píše Dostojevský. No po Dostojevskom dobre je urobiť si prehliadku, takú domovú v duši celého života.

25. marca 1946, pondelok

Munthe. Po Dostojevskom, Sv. Augustínovi - a k tomu Bloy a Lippert - čítať knihu o živote a smrti Axela Muntheho - je hotové nešťastie. Nabubrelé, veľmi vtipné nič. Akoby človek bez ladu a skladu prečítal fúru besední a článkov z lepších starých novín. Robí sa skromným, ale je to vypočítané na efekt a neúprimné. Nevie, čo urobilo tejto knihe tak veľkú slávu? Čo je v nej výborné, nie je originálne a čo je nové, nové hľadiská, je akosi reklamná.

Spokojnosť, pokojnej mysli sa darí lepšie v malom dedinskom domčeku než v okázalom paláci. Niekoľko priateľov, niekoľko kníh - len niekoľko. Munthe myslí, že pes je k tomu nevyhnutne potrebný. Deti, žena? Nemyslí na to! Je gréckym i to falošne, ale nie kresťanským, aj keď je v knihe jeho mnoho kresťanského, ako napríklad citované a to je práve najsilnejšie, čo ju robí trochu len užitočnou.

26. marca 1946

Pohľady, ktoré zdáňajú srdce, ale deti vždy ho rozširujú. Čo Darinka, Vojtko? Dnes je Paľkov deň, včera bol Martin, zajtra Romkov, v sobotu Eržikin. Mrzí ma, že som napísal takú netrepezlivú kartu Mojej - pre Vojtka a neuvedomil som si, že keby sa s ním niečo stalo k horšiemu, to naisto by jej dovolili oznámiť mi a ona by nemeškala. Ale vo väzení človek si namýšľa, že vonku všetko by sa malo robiť len zo stanoviska jeho a zamerané k nemu a že každý by mal mať starosti len k nemu obrátené, najmilší najviac; z lásky k nim urobil by ich život hotovým žalárom kvôli sebe. Koľko ráz si zaumienim uskromniť sa, stačiť sebe - a vždy som u nich a vždy ich chcem. Nezávidím tupým, ale im je akosi ľahšie. Šustrovi alebo učencovi ľahšie je byť vo väzení a najľahšie tupcovi. Ten si každé ráno zavolá „rozsaľte!“ v okne sa mu ukáže tá „ružička“ a je šťastný. Ona to vlastne nie je tuposť, azda je to požehnanie.

Musím si zapísať: dnes na oblohu mračná ako peny, prežiarované odrážajú sa jedno od druhého, pomaly si menia tvár a plávajú. Plávajú na východ, biely dym kde - tu roztrhaný za nimi, pomaly miznú a zostáva nebo modré, nehybné, jeho modrosť a ticho príjemne uspokojuje. (Čítal som o názoroch veľkých ruských klasikov o socializme. Tolstoj, napríklad: „Až socializmus zvíťazí, obraz sveta bude hrozný“. Ďalej píše: „Dopadne to s teóriami socialistickými ako so ženskými módami, ktoré veľmi rýchle vychádzajú zo salónu do predsiene.“ Čo by hovorili dnes i Dostojevský i Tolstoj:

Po porážke takzvaného národného socializmu, ktorý zradil seba, aby sa stal germánskym

a po nástupe národného komunizmu, ktorý práve triumfuje? Zdá sa, že všetko je ako tie mračná: Komunizmus národný, to je nový komunizmus. Čo je jeho silou dnes, to je slovanský nacionalizmus, ale práve to je nóvum.

Svoje však vykonal a vykonal - pre svet i pre náš malý národ. Pomocou jedného prúdu ... dali sme trvalý základ samobytnosti, pomocou druhého ... od návratu do jednotného celku československého národa, do líz a zmätkov v najpodstatnejšej otázke samotnej existencie národa. Jeden prúd bol porazený, druhý sa stáva rozhodujúcim. Hlavné, že národ má samobytnosť, to stále a podstatné je tu a už nezmlizne. Obloha nebeská, jej múdrosť a čistota je tak krásna a tak uspokojuje.

Večera hrach. Práve vyzvávajú, pohrebne vyzvávajú. Vo väznici nikto neumrel, tak koho pochovávali? Žil na slobode - a nesú ho do cintorína.

27. marca 1946

Streda. Deň návštevy; bývala. Návštevy zakázali pre nejaké zneužitie. Bol som vypočúvaný úradníkom Povereniacom vnútra vo veci Košovského, či mal zmocnenie od vlády na evakuáciu Banskej Bystrice. Nevie o tom.

Dostal som balík, v ňom kytička, fialky, dýchajú mi tu jarou. Z tuby pre mydlo na holenie urobil som si kvetináč. Celkom vkusný, kytičku mám na stolíku. Cela je celá zmenená, má stred, má útulnejší vzhľad. Predstavujem si deti, ako ich zbierali, uviazali do kytičky a Mojka ako nežne mi ich položila do balíka.

Oproti opravujú strechu, strechári chodia po nej ako na zemi. Jeden ani v cirkuse. Pozorujem ho, až mi zastaví dych a on nič, po okraji, na rímse, na uzočkom podstavci, krúti sa mi z toho hlava. Mladí strechári ho napodobňujú, ale len ako vrabce, čo sa učia lietať. Teraz si sedí ich majster na vrchstreche ani na tróne a labužnícky si zapaluje. Pomaly potiahne, vyfúkne, natiahne si údy - ani doma v kresle po obedu.

Ako pozorujem, vypočúvajú suseda, prezidenta. I jeho výsluch je tu v oddelení na tej istej chodbe, kde máme celu. Sem chodí obžalobca. Striedavo raz jeden, raz druhý obžalobca.

28. marca 1946

Vypočutý ako svedok vo veci kolaborantstva Dr. Jozefa Řihu, bývalého šéflekára z Dolného Smokovca. Vraj bol u mňa s deputáciou moravských Slovákov za pripojenie moravského Slováka k Slovensku. Nevie o tom. Boli u mňa deputácie z Moravy v tejto veci, ale Dr. Řiha v nich nebol, ani jeho meno som v tejto súvislosti nepočul.

Ohľadom otázky židovskej som sa vyjadril: pokladal som ju nie za otázku rasovú, ale hospodársku a zo stanoviska špeciálne slovenského za otázku maďarskú. Maďarizácia, vystaňovalectvo, atď.! Väčšina Židov do roku 1939 nehovorila vo svojom domácom prostredí po slovensky, ale po maďarsky, jedna čiastka po nemecky. Boli ducha a kultúry maďarsko-židovskej.

***

Prečítal som Kolbenheyerovu Amor Dei. Je to otrasný životopis Spinozu, filozofa boja proti všetkému cirkevnému. Zbytočná kniha a bezcenná. V Nemecku asi preto dostal Kolbenheyer najvyššiu cenu, lebo dával štátu („umelecky“) právo ničieť... Podarené je, že Kolbenheyer, tento miláčik národných socialistov v Nemecku, dostal i cenu štátnu bývalého Československa svojho času. Kolbenheyerovi nie je človek ako človek, bábky v chudobnici sú ako zbytočné zväldé listy, nič neznamenali, zmiznú, neboli-nebudú, ale surová hlava štátu odváživšia sa zničiť všetko, čo štát spojovalo s cirkvou, to je duch, ktorý dal svet nový oheň, nový život a ktorý preto nikdy nemizne.

Včera boli vo väzení Eržika a Martuška. Nevidel som ich, ale ako dobre si ich predstavil. Idú spolu ulicami. Prinášajú balík. Odchádzajú. Marta je iste veselá, s ňou Eržike nie je smutno. Preto som rád, že boli tu spolu. Počuť takúto správu, to je celý deň inakší, plný, a to druhý a tretí deň dáva všetkému svetlo a domácu chuť. Ako málo potrebuje človek, aby mal v srdci radosť a v cele jasnejšie.

29. marca 1946, piatok

Nič sa nedeje. Dostal som raportný lístok, môžem odovzdať prečítané knihy a dúfať, že dostanem nové. Strechári ešte stále opravujú, chodia po strechách virtuózne, krkolomne, tak predsa sa niečo deje. Po chodbe občas kroky a hlas kľúčov. Vtedy vždy rýchlejšie začne biť srdce, niekedy v úzkosti, inokedy v nádeji, vždy je to vyrušenie, azda - azda a otázky i nevyhovované, kým má človek, dotiaľ čaká na odpoveď, na zmenu, teda žije.

Niekedy mám pocit, že Mojej alebo Marte, Paľovi, Romkovi ublížili, že trápenie sa je im už neznesiteľné, bieda, azda hlad. Nevďak a zbabelosť tých, ktorí od nás len dobre mali! Moja mi aj naznačila, ako sa jej práve takáto stráňa. V duchu Vás v takýchto trpkých vašich chvíľach teším: ak vám ublížili, prijmite to a obetujte bolesť ako modlitbu a bude vám všetko k dobrému, ak sa niektorí nepekne chovajú k vám, buďte si vedomé toho, že prevažná väčšina ľudí našich (a dobrí všetci) cítia s vami a nenechajú vás. Keď by bolo už tak, že ďalej by ste nevydržali, verte, vtedy vždy príde Božia pomoc.

30. marca 1946

Dobry je pohľad na knihy. Vie uzmieriť. Vďačný som všetkým, i čo povolili, že smiem čítať, mať v cele knihy a najmä tým, čo mi ich požičia. Zasa som sa díval do krásnej nebeskej hry. Pod veselou oblohou obláčky. Kde - tu mračienka ako - a vlastne prečo hľadať priravnanie, prečo ich pripodobňovať k všelijakým závojom, londýnskym hmlám alebo plávajúcim vlnám morským? Každý vie, čo je mračno, aké je, každý videl mračná v tisícich podobách a netreba ich nikomu vysvetľovať a prirovnávať k veciam, ktoré nepozná každý (more, londýnsku hmlu, etc.). Mračná, oblaky každý pozná. Slovom, krásne sú a dobré. Pohľad na ne cez okno a pohľad na knihy v cele a najmä nádej, že o dva - tri dni uvidím deti, ženu azda i matku, to všetko i keď neskracuje hodiny, aspoň ich naplňuje akousi vrticosťou.

Dnes list Eržike a karta mame. Už dva týždne som nedostal od nich nič. Vlastne poštu už vyše dvoch mesiacov! Dostal som list od Ilky, dojímavý, nádherný. Tak srdečne statočne píše.

Zase jedna nedeľa. Laetare, v Ríme svätý Otec svätí zlatú ružu. Komu ju dá tohto roku?

Fialky mi vädnu. Po jednej sa s nimi lúčim a je z toho vpravde filozofia. Dostanú sa do tej istej zeme, ale predsa na poli uschnúť a zhníť bolo by im milšie, no boli nositeľmi poľného pozdravu. O láske hovorili v cele, nežili nadarmo.

Na prechádzke Štefan Tiso čoraz smutnejší, oči do zeme, kroky stále opatrnější. Murín a Kočiš sa držia, prezident je občas zamyslený, občas sa usmieva.

Znova a znova k Bloyovi. Príjemné je zamyslieť sa nad stáťami v ktorých on, Gacougnol, hovorí s Klotildou, ako namaľovať svätú Filoménu. „Ono ťažko je maľovať taký námet, keď si nebol svedkom nijakého umučenia.“ - „Keby mi bolo umrieť v zuboch divej zveri, myslím si, že by som sa jednako veľmi bála. Lenže istá, že potom hneď vstúpim do slávy svojho najmilšieho, myslela by som, že je to nie veľmi ťažké, ani veľmi dlhé, aby som zomrela, a v mene Ježiša prosila by som levy, aby ma veľmi dlho netrápili. Predpokladám, že by ma tie divé zvieratá porozumeli, lebo by som im to povedala s veľkou vierou.“ To je spisovateľ! Vie, čo chce a vie to napísať. Pozorujem niektorých väzňov. Kričí z nich „ja nič“. A preto ešte do väzenia! Vedieť čo chcem, vykonať všetko za dosiahnutie toho - ostatné je vedľajšie. Takáto vôľa robí život pekným, silným, bez ohľadu kde ... a fikciách, ktoré z nás robili prívesok iných národov, zabezpečený základ samostatnosti! - Tu ale zasa píšeme, čo by som nemal i keď mi to ide zo srdca. Už som pár strán takýchto musel vytrhnúť, aby som zbytočne neškodil sebe alebo iným a zasa ... „Slímáci sa zošmyknú bez toho, že by zanechali po sebe nečistú perleť“ - čítal som práve a zostanem s Bloyom.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Z iniciatívneho návrhu piatich slovenských saleziánskych študentov na odštepnom teologickom ústave Pápežskej saleziánskej univerzity v Bollenu pri Turíne sa v roku 1959 začalo uvažovať o zriadení slovenského gymnázia v Ríme, ktoré by pripravovalo chlapcov túžiacich po kňazskom povolani. Takýchto totiž nechýbalo v tisícoch rodín exulantov a utečencov zo Slovenska takmer vo všetkých európskych štátoch. Pre túto iniciatívu Saleziáni don Bosca dali k dispozícii kňaza Ľudovíta Macáka aj prvé provizórne sídlo v jednom zo svojich útavov v Ríme. Chlapci prichádzali zovšadiaľ, ale na prijatie všetkých bolo treba predovšetkým náležité priestory. Preto s blížiacim sa jubileom sv. Cyrila a Metoda táto hŕstka odvážnych kňazov, ktorí sa postupne pridávali k Mons. Náhalkovi a saleziánovi Macákovi, sa pustila do veľkolepého projektu: postaviť pre všetky tieto diela náležitú samostatnú budovu. Po získaní súhlasu Svätej stolice a miestneho biskupstva, ktorý nebolo ľahké dosiahnuť najmä pre tvrdý odpor českých kňazov v Ríme, už 6. februára 1961 kardinál Tisserand vymenoval Mons. Náhalku za prvého rektora Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda a následne vymenoval za členov správy ústavu týchto kňazov: Bazil Hrin OSB, Ľudovít Macák SDB, Jozef Medový a Mons. Jozef Tomko. Potom nasledovalo schválenie od štátnych úradov zo 17. októbra 1961. So stavbou sa začalo v januári 1963 za podstatnej finančnej podpory slovenského biskupa v Spojených štátoch amerických, Mons. Andreja Gregora Grutka (1908 - 1993), ktorý získaval pomoc aj od iných amerických biskupov.

K tomuto jubileu pápež Ján XXIII. vydal 11. mája 1963 svoj apoštolský list Magnifici ei eventus. A 12. mája 1963 kardinál Tisserand v jeho mene uložil do stavby pápežom požehnaný základný kameň pre Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Kardinála pri tom sprevádzal aj niekdajší diplomatický zástupca Svätej stolice pri vláde Slovenskej republiky v rokoch 1940 - 1945, Mons. Giuseppe Burzio. Pri podpisovaní apoštolského listu dňa 13. mája Ján XXIII. spomínal ten slovenský ústav a vyslovil preň svoje najlepšie žičenia. Ústav účinne podporovali aj mnohí slovenskí kňazi z Ameriky, na čele s opätom T. G. Kojišom OSB a Mons. M. K. Mlynarovičom, ktorý bol vtedy predsedom Združenia slovenských katolíkov v Amerike. V jubilejnom roku prichádzali do Ríma početné púte Slovákov zo všetkých strán sveta - okrem Slovenska - a všetci navštevovali a podporili toto nové dielo. Už v roku 1952 z príspevkov amerických Slovákov sa podarilo obnoviť oltár v Bazilike sv. Klementa na mieste, kde bol pochovaný sv. Konštantín-Cyril. K šíreniu úcty k sv. Cyrilovi a Metodovi prispel aj salezián Andrej Paulíny, ktorý pripravil a vydal v sérii Filmine Don Bosco v Turíne krátky kreslený film o živote našich svätcov. Tretieho júna 1963 však zomrel pápež Ján XXIII., ktorý požehnal základný kameň Slovenského ústavu a iste by bol rád prišiel aj na jeho slávnostné otvorenie. Toto bolo naprogramované na deň 15. septembra, sviatok Sedembolestnej Panny Márie, Patrónky slovenského národa. No už 21. júna bol zvolený nový pápež Pavol VI. (1963 - 1978). Bol to kardinál Giovanni Battista Montini, ktorý už zo svojej predošlej dlhoročnej činnosti na čele Štátneho sekretariátu veľmi dobre poznal Slovákov. Na otvorenie Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda došlo do Ríma vyše 50 Slovieniek a Slovákov najmä z Ameriky a Kanady, ale aj z rozličných európskych štátov. Ba prišli aj Slováci z Austrálie a z Južnej Ameriky. Zahrančnú Maticu slovenskú napríklad reprezentoval Dr. Stanislav Mečiar z Argentíny. Pavol VI. nás prijal na mimoriadnej osobitnej audiencii vo veľkej Klementovej sále vo Vatikáne.

A v pomerne dlhom privítacom

prejave, v ktorom dokázal, že pozná naše aj najstaršie dejiny, oslovil nás - akiste po prvý raz v dejinách pápežstva „Drahí synovia slovenského národa!“ Ústav bol takto oficiálne otvorený, ale na vnútornom zariadení sa ešte muselo pracovať niekoľko mesiacov. Až od mája 1964 sa tam nastáhovali všetci z jeho vedenia na čele s riaditeľom Mons. Štefanom Náhalkom, ako aj žiaci slovenského gymnázia zo svojho provizórneho sídla v inej časti Ríma so svojimi saleziánskymi učiteľmi a vychovávateľmi, medzi ktorých medzitým prišiel z Argentíny aj významný slovenský básnik Gorazd Zvonický, vlastným menom Andrej Šándor SDB. Takto sa Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda stal trvalým pomníkom veľkého jubilea týchto našich svätcov a

MILAN S. ĎURICA

Slovenský národ a dielo sv. Cyrila a Metoda

do dnes je slovenským domovom pre nespočetných našich pútnikov do Ríma zo všetkých strán sveta. A hlavne všetky dovtedajšie iniciatívy slovenských kňazov v Ríme dostali náležité priestory, v ktorých mohli rozvíjať svoju činnosť, a poskytovali aj primerané ubytovanie kňazom, ktorí sa postupne dávali k dispozícii, aby spolupracovali na tomto prepotrebnom diele. Tam sa usadil v roku 1966 aj bývalý prorektor a ekonóm československého cirkevného kolégia Nepomucenum Mons. Jozef Tomko, neskorší kardinál, ktorý už pracoval na vysokom úrade Svätej stolice. To mu poskytovalo jedinečné možnosti podporovania Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. V ústave sa postupne vystriedalo viacero slovenských kňazov, ktorých spolupráca umožnila úspešný chod celého diela. No najväčšia zodpovednosť a najtrvdšie nasadenie všetkých síl ostávalo stále na pleciah jeho riaditeľa Mons. Štefana Náhalku, ktorého obetavosť a odolnosť sme všetci obdivovali.

Obnovenie slovenskej štátnosti v roku 1993 vzbudzovalo nádej, že sa situácia na Slovensku opäť podstatne zmení k lepšiemu. Ale rytmus nového smerovania slobodnej slovenskej vedy k vytvoreniu účinných nástrojov na hlbšie poznávanie našich najstarších dejín doposiaľ vykazuje skôr sklamanie. Lebo súčasná veda na svoj normálny rozvoj vyžaduje najmenej dva až trikrát taký objem štátnych dotácií, aký jej dosiaľ prideliť všetky vlády tejto druhej Slovenskej republiky. Ale aby sa stala opravdivou historickou vedou, potrebuje aj generačnú výmenu historikov. Lebo od tých osôb, ktorí sa formovali pod komunisticko-československým režimom, ktorý definoval napríklad Historický ústav Slovenskej akadémie vied ako svoje ideologické pracovisko 18, a získavali vysoké funkcie od režimu, v ktorom historici, ako to jeden z nich mal odvahu aj napísať, „už len ako papagaje si osvojovali to, čo vykonštruoval mocenský aparát,“ nemožno očakávať, že by z tých istých funkcií, ktoré zastávali pred zmenou režimu a v ktorých doposiaľ sedia, mohli prednášať a písať neraz nutný opak toho, čo predtým počas desaťročí prednášali a písali.

Ďalšou príčinou tohto nenormálneho stavu je aj objektívna situácia vplyvajúca z toho, že naši najstarší predkovia na Slovensku ani v 9. storočí vo svojom kultúrnom vývoji nedosiahli vyšší stupeň gramotnosti, s výnimkou veľmi obmedzeného počtu šľachtických rodov, ktoré mohli vyslať svojich synov do bavorských kláštorňých škôl. Veď preto Konštantín a Metod museli im vymyslieť abecedu, písmo.

Bolo to veľmi vážne a odvážne podujatie, ale - ako dejinná skutočnosť dokázala - chýbali mu u nás dostatočné životné podmienky. Uvedenie jazyka našich dávnych predkov - staroslovenčina - do bohoslužieb nebolo totiž také „revolučné“, ako sa to často predstavuje. Cirkev na Východe od nepamäti uznávala celý rad rozličných liturgických jazykov a rešpektovala nielen ich osobitné písomné formy, ale aj rozličné liturgické obrady. Nie je vylúčené, ba skôr je pravdepodobné, že aj týmto na kresťanskom východe bežným jazykovým pluralizmom, oproti už zjednocujúcej výlučnej latinčine na západe Európy, byzantský cisár Michal III. (842 - 867) mohol mať zámer rozšíriť vplyv svojej ríše až do srdca Európy. A musíme si priznať, že - so značnou podob-

teda na ďalšie podobné prekvapenia, ktoré určite nebudú chýbať. Som presvedčený, že pod nehlbokou vrstvou slovenskej zeme na mnohých miestach čakajú na objavenie až netušené vzácne pamätnosti. Uistoval ma o tom opätovne archeológ Belo Polla (1917 - 2000), ktorý na vlastnú päsť podnikol viacero pokusných vrtaní najmä na východnom Slovensku, ale m nedovolili v tom systematicky pokračovať. Schopných ľudí na to už máme, len finančné prostriedky zatiaľ chýbajú. Ale mali by sa nájsť, ak sa chceme dôstojne predstavovať a zachovať si primerané postavenie v európskom spoločenstve národov a štátov. Objavné výsledky štúdií nášho filológa a historika Dr. Cyrila A. Hromníka, ktorý žije a pôsobí v Južnej Afrike a dlhé roky sa venoval štúdiu

prameňov najstaršej histórie Slovenska približne od roku 3000 pred Kristom a pochopil pol sveta s niekoľkoročným študijným pobytom aj v Indii, poukazuje na veľmi hlboké historické korene Slovákov. Zaujímavé však je, že k veľmi podobným záverom došli aj svetoznámi odborníci vo výskume genetického fondu stredoeurópskych národov. Tak „Doc. Vladimír Fedák zistil, že vyše 80 % obyvateľov Slovenska vykazujú gény zdedené po predkoch, ktorí žili v tomto stredoeurópskom priestore už v mladšej dobe kamennej, teda okolo šesťtisíc rokov pred Kristom. Na porovnanie: podobný výskum v Česku vykazujú 10 % génov dávnych Čechov, 50 % iných Slovanov a zvyšok gény keltské, germánske a románske. V Maďarsku sa staromaďarské gény zistili iba u 5 % populácie, ktorá vykazujú 50 % slovenských génov a zvyšok tvoria valaško-románske a germánske gény.“ To sú vážne náznaky, že o dávnom pôvode Slovákov vieme zatiaľ ešte príliš málo. A podobne nevedia naši dávnejší predkovia aj o sv. Cyrilovi a Metodovi, ako si to sprítomníme v hlavnej časti tejto rozpravy. Hneď však pripomínam, že na vyčerpanie našej témy by sme potrebovali oveľa viac priestoru, než nám tu disponujeme. Budeme sa teda nevyhnutne musieť obmedziť na výber niekoľkých momentov z jej bohatej a ešte zďaleka nie náležite preskúmanej obsahovosti. Pri výbere týchto momentov nebude nás viesť ako prvotný úmysel príležitostná oslavná spomienka, ale skôr ich objektívna historická závažnosť, ich historiografická a komunikačná frekvencia a ich odraz v našom spoločenskom, ale aj osobnom národnom povedomí. A pretože o spoločnom diele týchto našich prvých slovenských učiteľov bolo už publikovaných veľa prác a teraz sa ich ešte viac publikuje, mne sa videlo vhodné pozastaviť sa prevažne pri diele druhého z nich, teda sv. Metoda. V priebehu rozpravy uvidíme, prečo tak robím.

V prvej časti tejto rozpravy sa posulijem syntetizovať dielo sv. Cyrila a Metoda načrtnutím hlavných bodov odpovede na otázku: Čo urobili títo učiteľia pre Slovákov? Druhá časť bude tvoriť akoby letné spytovanie nášho národného svedomia na tému: Čo urobili Slováci v minulosti a čo robia dnes s dedičstvom sv. Cyrila a Metoda?

Už na začiatku musím podotknúť, že keď sústreďujem svoju pozornosť na dielo sv. Metoda, nijako nemienim zaznávať primát jeho mladšieho brata Konštantína. Jeho totiž vlastne vyslal byzantský cisár Michal III. na žiadosť Rastica (846 - 870) ako vodcu cirkevno-pastoračnej a kultúrno-politickej misie medzi dávnych Slovákov. Zo starých legiend

poznáme celkom výnimočné curriculum vitae solúnskeho rodáka Konštantína, ktorého už od útlej mladosti zaujímala viac veda než všetky ostatné svetské hodnoty. Ponúkali mu najvyberanejšie dievčatá, z ktorých si mohol vybrať manželku, ale vyvolil si múdrosť. V učení vynikal nad všetkých spolužiakov a dospievajúc dosiahol naozaj takú múdrosť, že povest' o ňom sa dostala až k cisárovi do Carihradu. Tam ho správca cisárskeho dvora Teoktist asi v roku 842 prišiel pozvať, aby sa učil spolu s nepnoletým cisárom Michalom III., v ktorého mene vládla jeho matka Teodora (829 - 842). Od učiteľov, ako rektor cisárskej školy, matematik Lev, bývalý biskup v Solúne, potom povestný Fótiós (820 - 891), ktorý učil gramatiku, Konštantín sa naučil aj geometriu, dialektiku a všetky vtedajšie filozofické vedy. Obdivoval ho a vysoko si ctil aj cisár Michal III. Ten si tak obľúbil Konštantína, že ho vyslal dišputovať aj s arcibiskupom Jánom VII., gramatikom, ktorý začal hlásať bludné učenie obrazoborcov, a preto ho cisárovna odstavila. Mladý Konštantín ho v dlhej diskusii porazil. Preto mu ponúkali vysoké hodnosti, ale on, ktorého začali nazývať jednoducho Filozof, odmietal všetky svetské dary, aby sa venoval štúdiu posvätných kníh a všetkých vied. Aby si ho tam zadržali, vymenovali ho za archivára patriarchátu (chartofylax). Bol to vysoký cirkevný úrad, ktorý vyžadoval aj kňazské svätenie. Tak pravdepodobne patriarcha Ignác (847 - 858) ho vtedy (asi 849) vysvätil za diakona, lebo ešte nemal vek na kňazské svätenie. Tam sa však Konštantín nezdržal dlho, zriekol sa úradu a utiahol sa do kláštora na úpätí vrchu Olymp, kde ho už predišiel jehostarší brat Metod, ktorý sa tam stal opätom. Cisár sa však nechcel zrieknuť Filozofa, preto ho dal hľadať. Po šiestich mesiacoch ho našli v kláštore a cisár ho vymenoval za profesora na svojej dvornej akadémii, na ktorej s ním spolu študoval. Túto funkciu Filozof rád prijal a horlivo sa venoval vyučovaniu vybraných študentov. Ale už asi o dva roky arabský kalif Mutawakkil (847 - 861) so sídlom v Samare požiadala cisára Michala, aby vyslal k nemu posolstvo. Takéto príležitostné úlohy patrili k povinnostiam profesorov tej školy. Za člena toho posolstva cisár vymenoval aj 24-ročného Konštantína. Arabi totiž žiadali delegátov, ktorí by sa zúčastnili na náboženskej dišpute s ich zúčelancami. Možno, že tým chcel kalif mierniť tamojšie prenasledovanie kresťanov. Čoskoro po úspešnom absolvovaní tejto misie k Arabom prišli k cisárovi Michalovi poslovia od turkotatarských Chazarov, ktorí sídlili v južnom Rusku na severe od Kaukazu medzi Čiernym a Kaspickým morom. Ovládali mohutnú ríšu a ohrozovali Carihrad. Títo prosili cisára, aby poslal učeneho muža, ktorý by im pomohol vybrať si pravú vieru. Židia im totiž nahliehavo ponúkali svoju vieru, ale aj Saraceni im ponúkali pokoj a mier a mnoho darov, ak prijmú ich vieru. Cisár si opäť pozval Filozofa a vyzročoval mu to s príkazom, aby šiel k tým ľuďom a objasnil im vieru v Najsvätejšiu Trojicu a odpovedal im na všetky otázky, lebo nik iný to nemôže urobiť. A uistil ho aj o svojej podpore pre túto misiu. Niektorí autori predpokladajú, že cisár dal Konštantína najprv vysvätiť za kňaza. Konštantín sa vybral do Chersonu a tam sa naučil židovský jazyk aj písmo. Tam objavil a našiel na malom ostrovčeku v mori telesné pozostatky jedného z prvých pápežov Klementa I. (88 - 97), ktorý tam zomrel mučeníckou smrťou. Časť tých vzácnych pozostatkov si Konštantín zachoval. Na tej ceste ho napadli najprv chazarští vojaci, neskôr aj skupina „Uhrov“, ktorí „zavýjali ako vlky a chceli ho zabiť“. On však voči obidvom tým hrozbám zachoval pokoj a pokračoval vo svojej modlitbe. A keď počuli z jeho úst poučné slová, prepustili ho aj s celou jeho družinou. Potom nastúpil na loď a dostal sa ku Chazarom.

(Pokračovanie v budúcom čísle)